

Nimeämätön / Lina Jelanski

Tunnen olevani hölmö, joka tekee hölmöjä, vähäpätöisiä asioita.

Joskus ihmisiä on kokonainen perhe, ja he pysähtyvät
katsomaan, miten kahlaan vedessä housut käärittynä polviin.

Yleensä mieshenkilö heittää omasta mielestään jonkun nasevan
lausahduksen. Jotkut tulevat suoraan kysymään, mitä olen
tekemässä.

Toiset yrittävät katsoa salaa, kauempaa. Haluaisin, että heille
tapahtuu jotakin kamalaa, kuten esimerkiksi, että maa aukeaisi
heidän jalkojensa alla ja nielaisisi heidät perheineen ja koirineen.

Päätän, etten enää ikinä mene kuvaamaan sinne, missä on
muita. Ihmiset aivan erityisen ihmeellisellä tavalla tuovat esille
riittämättömyyteni, syvälle juurtuneen häpeäni.

Tekijä Lina Jelanski		
Työn nimi Nimeämätön		
Laitos Median laitos		
Koulutusohjelma Valokuvataiteen koulutusohjelma		
Vuosi 2019	Sivumäärä 110	Kieli Suomi
Tiivistelmä		
<p>Taiteen maisterin opinnäytetyö <i>Nimeämätön</i> koostuu kirjasta, joka sisältää valokuvia ja tekstejä. Kirjan ensimmäinen kuvallinen osuus tutkii luonnollisen ja keinotekoisien materiaalin suhdetta toisiinsa. Jälkimmäinen kuvaosuus käsittelee ihmisen vieraantuneisuutta luonnosta ja samalla itsestään. Valokuvat ovat vuosilta 2016-2019.</p> <p>Tekstini koostuu neljästä omakohtaisesta kertomuksesta, joiden aiheena on ihmisenä oleminen, siihen kuuluvat haasteet sekä merkityksellisyyden etsiminen. Toisen kuvakokonaisuuden jälkeen pohdin kirjan lopussa Tyhjiys-nimisessä esseessä prosessin aikana pintaan nousseita aiheita nojautuen eri ajattelutraditioihin.</p>		
Avainsanat ihmisyyys, itsereflektio, yhteys, erillisyyys, prosessi, tyhjiys, psykologia,		

Author Lina Jelanski		
Title of thesis Unnamed		
Department Department of Media		
Degree programme Photography		
Year 2019	Number of pages 110	Language Finnish
Abstract		
<p><i>Unnamed</i> is a Master's thesis in the form of a book consisting of text and images. The first part of the photographic work examines the relationship between nature and artificial elements. The second visual part of the book deals with humans' estrangement from nature and simultaneously from themselves. All images have been created between 2016 and 2019.</p> <p>The text part consist of four personal stories with an empirical theme about humanity and the challenges involved in being human, as well as humanity's search for meaning. At the end of this book, in an essay called Emptiness, I reflect over topics which surfaced during the writing process using ideas from philosophy and psychology.</p>		
Keywords self-reflection, connection, estrangement, process, emptiness, psychology		

nimeämätön

5	Johdanto
7	Kuvat 1
29	Vesijuoksusta ja muusta
35	Prosessista
45	Nousuista ja laskuista
57	Kultahampaista
65	Kuvat 2
95	Tyhjyydestä
107	Lähdeluettelo

Nimeämätön

Lina Jelanski

Taiteen maisterin opinnäytetyö
Aalto-yliopiston taiteen ja suunnittelun korkeakoulu
Valokuvataiteen laitos
2019

Näiden kansien välissä on opinnäytetyöni, joka koostuu oma-kohtaisista kertomuksista sekä tässä kirjassa esitetyistä valokuvista. Valokuvat ovat vuosilta 2016–2019. Taiteellinen lähestymistapani on kokemuksellista ja ympäristöä refleктоivaa.

Ensimmäisessä kuvallisessa osassa käyn dialogia luonnonmaiseman ja keinotekoisten materiaalien välillä, tavalla, jossa prosessilla ja improvisaatiolla on tärkeä rooli. Kirjan toinen kuvaosuus koskee ihmisen vieraantuneisuutta luonnosta ja samalla itsestään.

Sekä teksti että valokuvat ovat tapani etsiä yhteyttä maailmaan. Viimeisessä tekstissä pohdin eri ajatteluperinteiden valossa aiheita, jotka nousivat pinnalle kirjoittamisen yhteydessä.

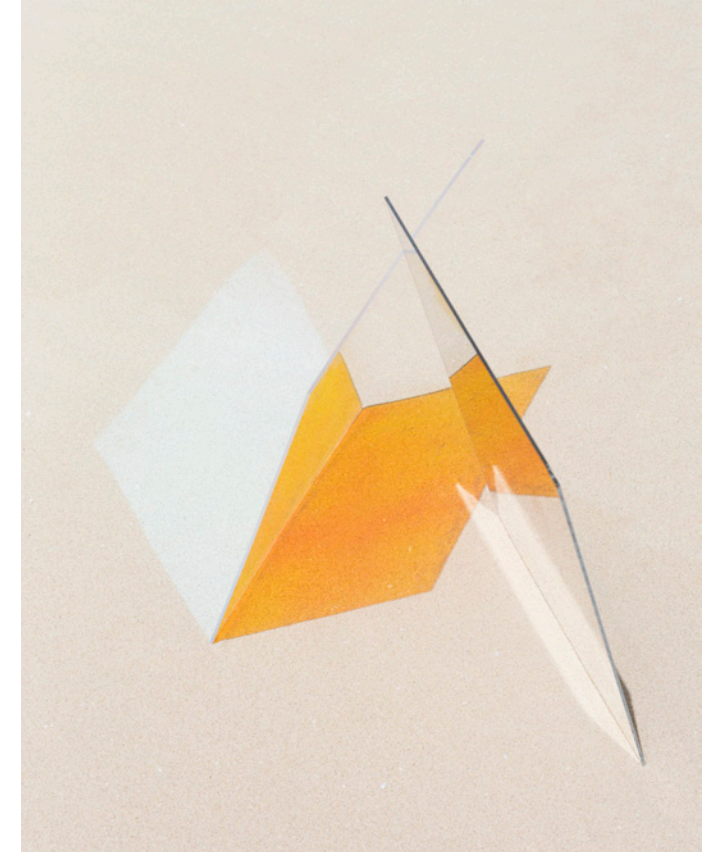
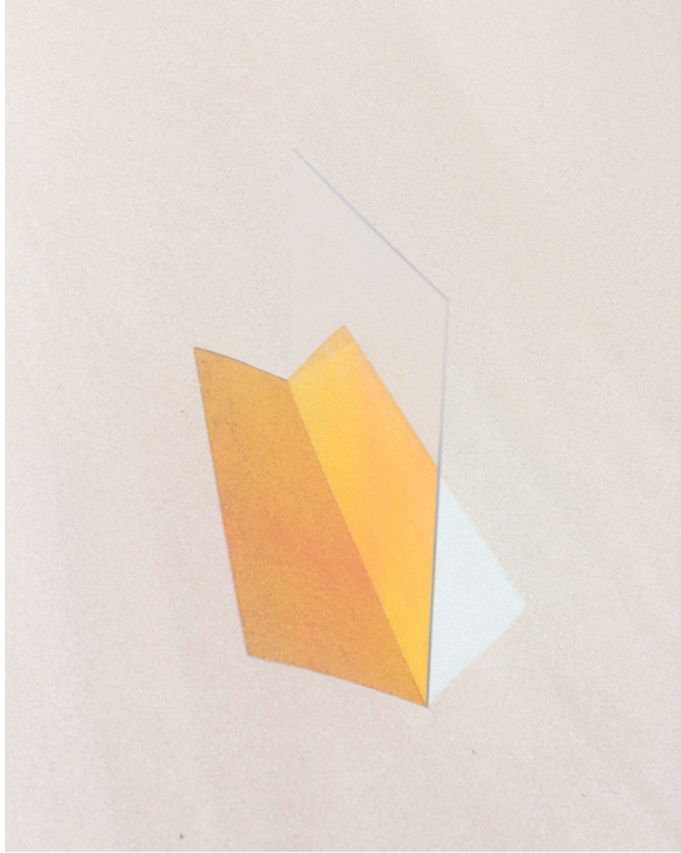
Olen kokenut tämän prosessin vapauttavana ja elämäniloa lisäävänä asiana, mikä on ollut enemmän kuin olen osannut odottaa opinnäytetyön kirjoittamiselta.

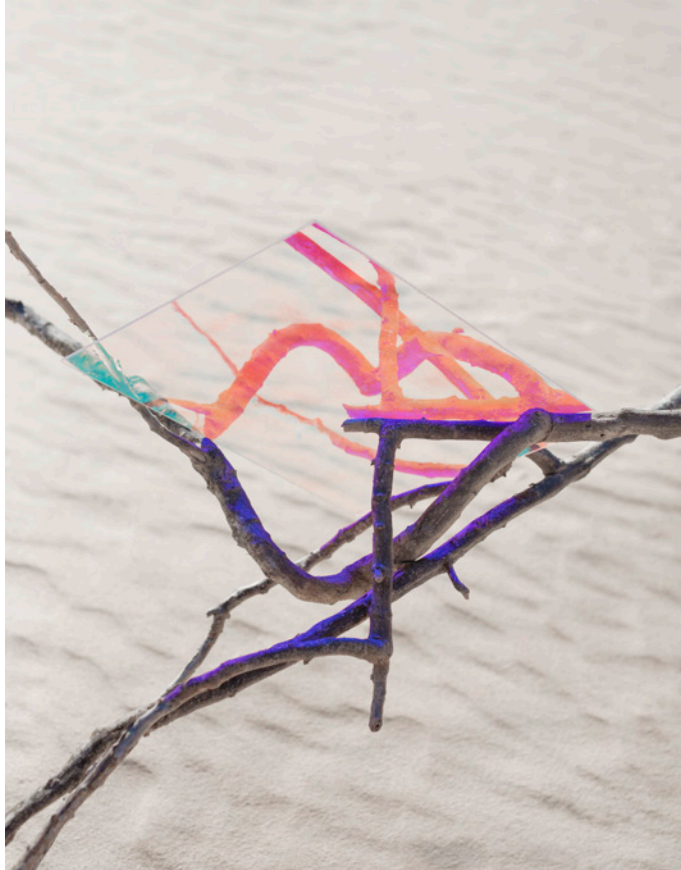

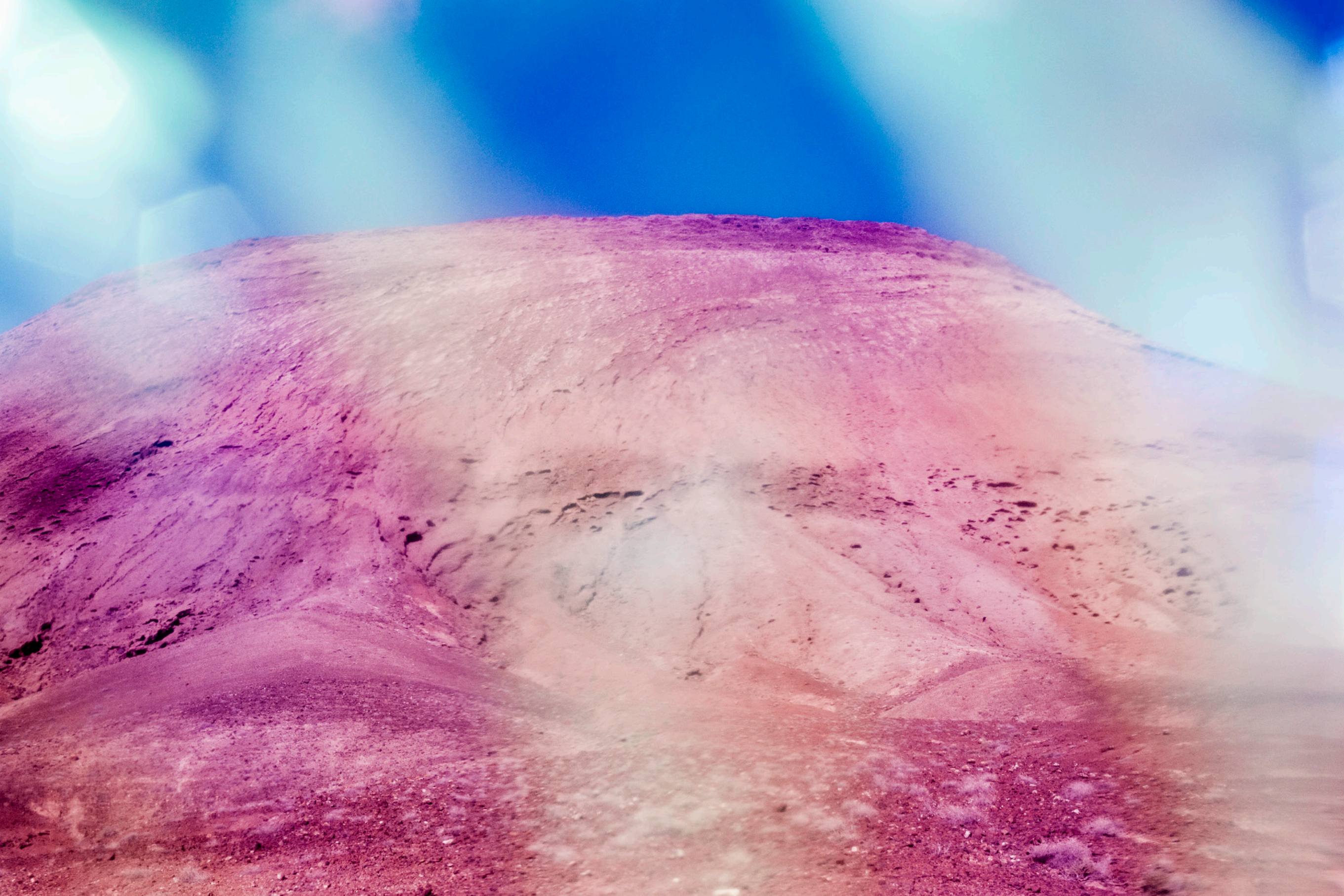

Maaliskuu 2018. Teen kaikkeni välttääkseni opinnäytetyön tekemistä. Olen kyllä ahkerasti käynyt kirjastossa hakemassa kirjoja, jotka ovat nyt siisteissä pinoissa sänkyä vieressä. Joissakin on kuukauden takaisesta yrittämisestä jääneet kirjainmerkit tekstin osuiksineen, jotka mielestäni ”ovat ytimessä”. En saa enää kiinni ytimeä, enkä niistä ajatuksista, jotka olivat silloin. Jos eläisin keskiajalla, ajattelisin, että minut on vallannut paha henki, jokin laiskuuden demoni. Pyytäisin kirkolta apua. Luultavasti minut määriteltäisiin uhkaksi yhteiskunnalle saamattomuuteni vuoksi ja poltettaisiin roviolla. Opinnäytetyö vaikuttaa aivan liian isolta ja abstraktilta asialta. En osaa ajatella valmistumistakaan pal-kitsevana asiana tai tärkeänä tulevaisuuden kannalta. Näkymät eivät näytä erityisen hyviltä, olipa minulla tutkinto tai ei. Silloin, kun olen eläkeiässä ja keräilen pulloja kesäiltaisin – kenelle kerron, että minulla on maisterin tutkinto? Olen aina pelännyt elämää ja tulevaisuutta. Köyhää, yksinäistä vanhuutta. Köyhää keski-ikäisyyttä. Kelan tukihakemuksia, sossua, leipäjonoa. Kun on pelon lamaannuttama, ei pysty tekemään mitään tulevaisuuden eteen. Pelot alkavat toteuttaa itseään.

Nyt on kulunut kuukausi siitä, kun sain polvivamman joogassa. Se osaltaan vaikutti kaiken muun elämän hidastumiseen ja opinnoista etääntymiseen. Kummallista, miten laiskuus ja suorittaminen voivat elää samassa ihmisessä näin tiiviisti ja harmoniassa. Tapanani oli käydä joogassa lähes päivittäin. Se onnistui vain ja ainoastaan siksi, että sali sijaitsee samalla kadulla kuin asuntoni ja sinne voi lähteä viisi minuuttia ennen tunnin alkua. Ehdin olla vuoden ilman loukkaantumista, kunnes tuli päivä, jolloin minusta oli tärkeää saada jalka suoraksi jossain käsittämättömässä kulmassa. En halunnut olla huonompi kuin vierustoverini, jolla on kymmenen vuoden harjoittelutausta ja opettajan pätevyys. Molemmista polvistani kuului ruosteiset äänet ja vuorokauden päästä tuli kipu. Pyysin, että saisin jooga-korttini tauolle. Hetken yritin pyristellä, tein muutaman päivän polvivammaisille suunnattua joogaa. Kipu lisääntyi. Sitten luovutin, ja aloin liukumaan alas.

Alas liukuminen tapahtuu niin, että ajatukset alkavat pyöriä huolestuttavien asioiden ympärillä. Mukaan mahtuu täysin kuvitteellisia, mutta vääjäämättömiltä tuntuvia uhkakuvia tulevaisuudesta. Laajentuva pyörre peräjälkeen vaihtuvia ajatuksia ja tunteita, jotka vahvistavat toisiaan. Jos päivässä ei ole mitään toimintaa, joka pysäyttäisi pyörteen, alkaa liukua Serenan 90-luvulla rakennettua vesiliukumäkeä muistuttavaa härpäkettä alas. Siinä on terävät saumakohdat, joista jää nirhaumia takapuoleen, ja vaikka kädet kuinka yrittävät tarttua seinämiin, tuloksena on vain nolo kitkääni. Voi vain arvuutella, kuinka pitkä liukumäki on kaikkine käänteineen ennen alhaalla avautuvaa mustaa reikää.

Herätessä, heti kun tajuaa olemassaolonsa, kylmä koura ottaa kiinni palleasta ja puristaa. Sillä on inhottavan tiukka ote. Silloin on pakko nousta ja alkaa puuhailla asioita. Mitä ripeämmin liikkuu ja mitä enemmän on tekemistä, sitä vähemmän kouristusta ehtii tuntea. Päivällä pääsee uimahalliin. Vesijuoksu on turvallista polvilleni ja äärimmäisen tylsää. Ihmiset liikkuvat radalla peräkkäin. Olen koko ajan huolissani siitä, että menen liian hitaasti - kuten menenkin - ja ihmiset joutuvat kiertämään minut. Yleensä ennakkoin tilannetta tekemällä käsilläni nopeita

kauhomisia, jotka eivät mielestäni kuulu vesijuoksuun, ja pääsen taas etumatkaan. Melkeinpä poikkeuksetta paikalla on pari tytötökaveria, jotka kirkkailla, kovilla äänillä juttelevat työpaikkansa asioista. Fix-vesijumpan musiikki sekoittuu ohjaajan ponnistelemaan ääneen. Naisten pyöreät, eriväriset suihkulakit heiluvat kuin herkkusienet myrskylammessa. Viereisellä radalla ihmiset uivat vapaauintia, josta roiskuu vettä kasvoilleni satunnaisesti ja yllättävästi. Pidän sitä niin epämiellyttävänä, että valmistaudun asiaan jatkuvasti jännittämällä otsaani ja kurtistamalla silmiäni. Teen kuitenkin kierroksia sääntillisesti puoli tuntia. Henkäisen helpotuksesta kun saan lähteä, koska kasvoja kramppaa ja pää humisee äänistä.

Löysin uimahallilta koko ikäni ylenkatsomani saunan ja kylmäaltaan. Olen ylenkatsonut saunaa, koska siellä käyminen tapahtuu alasti muiden ihmisten kanssa ja ennen sitä täytyy selvittää suihkusta, joka muistuttaa valaistukseltaan leikkaussalia. Neljännellä kerralla tilanne on kuitenkin jo hieman siedettävämpi. Saunan kuumuus, joka vyöryy ylitseni täyttäen keuhkot, pakottaa luisevan käden hellittämään hieman otetta sisälmyksistäni. Istun kuumuudessa niin kauan kunnes alkaa tulla huono olo. Nousen, ja avain nilkassa kilistellen kävelen ulos suihkuosastolle. Kävelyni ja ryhtini muistuttaa vanhemman naisen kävelyä, sellaisen, jolla särkee nivelet. Se on minun suojautumiskeinoni. Vanhemmat naiset eivät välitä miltä he näyttävät. Laitan märän uimapuvun päälle. Se tarttuu ihoon ja rullautuu. Kiskon väkisin ja polveni taipuvat. Jalat elävät omaa elämäänsä, ihan kuin sirkuksen tirehtöörillä, joka ilmoittaa yleisölle tulevasta henkeäsalpaavasta numerosta. Uimapukuni on mahtava, koska siinä on lahkeet, eikä syvää kaula-aukkoa. Pystyn melkein olemaan rento. Siinä on jotenkin sukupuoleton olo.

Yritän astella miehekkäästi ja rennosti, vaikka se ei varmastikaan näytä siltä kuin kuvittelen. Pääsen kylmäaltaalle. Veteen laskeutuminen sattuu ja hengitys salpaantuu. Tulee hiljaisuus. Unohdan kaiken mikä on. En ajattele, en pelkää, eikä minulla ole tunteita. Muutaman sekunnin kuluttua nousen ylös ja tunnen kuinka koura on päästänyt lopullisesti irti palleastani. Kävelen heikoin jaloin, hoipertellen takaisin suihkuosastolle. Hetkeen en

vertaile vartaloita omaani enkä välitä tulevaisuudesta. Olen vain olemassa. Menen takaisin saunaan, jonka kyltissä lukee ”kuuma”. Siellä on tosiaankin kuuma, eivätkä kirkasääniset tyttökaverit, jotka juttelevat keskenään työasioista, käy siellä.

Uimahallilla on jokin miesten kerho koolla. Riippumatta ajasta tai päivästä, neljä-viisi henkilöä on paikalla. He istuvat valkoisilla muovituoleilla, uimahallin korotetulla kerroksella. Mieleeni tulee, että tuolit ovat laitettu sinne vain heitä varten. Kertaakaan en ole nähnyt heitä uimassa, vaikka pidänkin todennäköisenä, että sellaista välillä sattuu. Joskus miehillä on käynnissä vilkas keskustelu ja kuuluu naurua. Välillä he vain istuvat hiljaa tarkkailemassa mitä uima-altaalla tapahtuu. Toisinaan he vaipuvat ajatuksiinsa tuijottaen eteenpäin kaakeliseinähorisonttiin. Miesten ihot ovat tulipunaisia, vaikka jotkut alueet ovat mystisen sattumanvaraisesti jääneet valkoisiksi. Heillä on jokin oma rytmi, jota he noudattavat saunan, kylmäaltaan ja muovituoleissa istuskelun vuorottelussa. Kylmäaltaalla he ovat paljon pidempään kuin minä. Tiedän, mitä he sieltä hakevat. Heillä on ihan sama luiseva koura, joka puristaa palleaa. Ajattelen ylimielisesti, että he ovat todellakin luovuttaneet elämän haasteista, kun kerran siellä istuvat kaiken aikaa. Kuvittelen tietäväni heidän päiväjärjestyksensä, johon kuuluu uimahalli, ruokailu ja illalla varmaan telkkaria.

Samana päivänä ahdistukseni tulevaisuudesta, huoli opinnoista sekä töistä vyöryvät taas kerran päälleni. En pysty ravistelemaan pois tunnetta, että elämä on toivottoman vaikeaa ja ilotonta. Että minulla ei ole kykyä selviytyä siitä. Sitten ajattelen taas miehiä uima-altaalla ja totean, että heidän elämäntyyliinsä ei ole hullumpaa.

Marraskuu 2018. Ikkunan näkymä ei näytä mitään hyvää, ja sen vahvistaa omituinen Airbnb:n säävaroitustenviesti. Odottelen autossa autovuokraamon henkilöä, joka saapuu hieman myöhässä. Yritän näyttää rennolta, kun hän selittää minulle auton palauttamisprosessia ja mille kerrokselle parkkihallissa auto täytyy jättää palatessani. Miehen kasvot ovat punakat, ja keskittymiseni menee siihen, kun yritän arvailla, mistä väri johtuu. Kirkkaan-keltainen auto odottaa minua keskellä parkkihallin käytävää. Siinä, hyvää matkaa! Istun autoon ja avaan puhelimeni gps: ää, mutta olen niin jännittynyt, etten muista, mistä löytäisin majoitukseni osoitteen. Olen jännittänyt tätä hetkeä jo kolmen viikon ajan. Viimeksi ajoin vuosi sitten Helsingistä Imatralle ja sain siitä viikkoja kestävän iskiäksen. Vuokraamon mies koputtaa ikkunaan ja sanoo, ettei hallissa toimii netti, ja olisi parasta laittaa osoite navigaattorille ulkona. Siinä he seisoskelevat työkaverinsa kanssa ja tuijottavat, tai siltä minusta ainakin tuntuu. En halua näyttää epäpätevältä ja autokin on edelleenkin keskellä käytävää. Oliko jarru vasemmalla vai keskellä, ja missä kaasua on? Auto lähtee liikkeelle, mutta se ei tunnu sellaiselta kuin pitäisi. Painan

molempia polkimia vuorotellen ja molemmat niistä tuntuvat jarruttavan. Mutta missä on kaasua? Ja miksi auto ajaa silti? Valun ensimmäistä ramppia kohti. En edelleenkään ymmärrä kumpi on jarru ja kumpi kytkin. Alan tuntea raajoihini leviävän heikkouden lähestyvän paniikin alla.

Olen nähnyt vuosien varrella toistuvasti painajaista, jossa ajan autoa, jota en pysty lainkaan ohjaamaan. Unien tulkinnoissa sen sanotaan viittavan oman elämän hallitsemattomuuteen ja kontrollin menettämisen pelkoon. Seuraavalla tasanteella auto sammuu itsestään, ja vaikka kuinka käynnistelen ja yritän lähteä liikkeelle, se ei lähde. Ajattelen miten nöyryyttävää olisi mennä ylöspäin kävellen ja pyytää miehiltä apua. Takaa kuuluu taas äänimerkki, ja joku ohittaa minut vihasesti tuijottaen. Nainen tulee autostaan ulos ja kysyy espanjaksi, eikö auto käynnistyy. Hän voisi kokeilla. Liu'un heikoilla jaloilla autosta pois ja nainen istuu paikalleni. Hän painaa pientä poljinta oikealla, sitä, jonka olemassaoloa en huomannut. Auto lähtee liikkeelle. Kiitän ja istuin takaisin autoon. Hän tarkentaa, että kaasua on oikealla.

Ensimmäisessä liikenneympyrässä havahdun siihen, ettei minulla ole gps:ää päällä. En pysty irrottamaan katsetta tieltä tai kättä ratista. Harmaa taivas sulautuu harmaisiin vesivirtoihin ja ruuhkaiseen tiehen. Yritän hengittää syvästi ja hitaasti vatsasta, kuten joogassa ohjataan. Se ei tunnu auttavan. Jalat tuntuvat tunnottomilta pökäleiltä, enkä saa päätä käännettyä niskakivulta. Mielestäni kaikki autot ajavat aivan liian nopeasti. Kun tiehen tulee kurvi, joudun hidastamaan reilusti alle nopeusrajoituksen. Tunnen takana ajavien raivon niskassani, tai ehkäpä vain kuvittelen sen. Haluaisin, että joku muu ajaisi tätä saatanaa autoa. Haluaisin kävellä mieluummin. Näissä tunnelmissa vierähtää viitisentoista kilometriä, kunnes tulee kyltti, että olen oikealla suunnalla.

Alue näyttää koostuvan pienistä rivitaloasunnoista. Miltei jokaisen kadun varrella keltaiset ja vihreät muoviroskikset pursuavat jätteitä, patjoja ja rikkinäisiä kalusteita. Kannan valtavaa matkalaukkuani lätäköiden yli. Maassa on hämmästyttävät määrät

koiranpaskaa, joka sekoittuu soljuviin vesivirtauksiin. Paikalla odottaa emäntä, joka esittelee asunnon ja antaa avaimet. Vaikka aikoinani puhuin espanjaa sujuvasti, nyt en osaa muodostaa yksinkertaistakaan lausetta. En muista yhtään, miten verbit taipuvat aikamuodoissa.

Asunnossa on olohuone ja avokeittiö sekä kaksi pikkuruista makuuhuonetta postimerkin kokokoisine kattoikkunoineen. Ihmettelen voimakasta kemiallista hajua, jonka tarkoitus on ehkäpä matkia kukkia, ja löydän pistorasioissa olevat ilmanrakastimet. Kylmyydestä huolimatta avaan kaikki ikkunat sekä terassin ovet. Hajullisesti tilanne tuntuu edelleen vaikealta, joten poltan mukanani tuomaa palo santoa. Sen jälkeen poltan tulitikkuja ja uudestaan palo santoa. Löydän matkalaukustani sutsukkeen, joka on äärimmäisiä hätätilanteita varalle, sillä en ylensä pidä suitsukkeista. Tämän jälkeen poltan taas palo santoa sekä tulitikkuja. Olen aivan puhki hajutaistelun jälkeen. Menen huoneeseen, jossa on kaksi erillistä pikkusänkyä, koska siellä on vähemmän kemiallista tuoksua. Nukun kylmyyden takia pipo päässä.

Aamulla paistaa aurinko. Käyn järven rannalla ja yllätyn positiivisesti. Se on yhtä vaaleanpunainen kuin näkemissäni kuvissa. Järven ympärillä on luonnonsuojelualuetta, jossa kasvaa matalaa pensaikkoa. Ainoat korkeammat kasvit ovat kellastuneet rantakaislikot. Olen hieman pettynyt kasvillisuuden yksitoikkoisuuteen. Päivällä käyn hankkimassa ruokatarvikkeita moneksi päiväksi. Talon terassilla alan valmistaa ensimmäistä kipsimöykkyä aineksista, jotka toin Suomesta. Pimeyden tullen siirryn asunnon sisälle, ja jatkan yömyöhään kyyryssä lattialla istuen. Seuraavan aamun auringonnousun aikaan saan mielestäni onnistuneen kuvan. Toisaalta, keskipäivän menneessä olen jo pettynyt siihen, etten saanut enempää kuin yhden. Pelkään ajan loppumista kesken ja sään pilaantumista. Ahdistun ajatuksesta, että en ehkä ehdikään tehdä kaikkea mitä olen suunnitellut.

Muutamana aamuna lähdän päivystämään rannalle turhaan. En tiedä, miksi olen saanut fiksaation auringonnousun ja -laskun väreihin, mutta harmaus ei käy ”missään nimessä”. Tarkkailen

päivällä jatkuvasti taivaan pilvitilannetta yrittäen arvioida illan ja aamun valoa. Heräilen yöllä tarkistaakseni säätiedotuksia. Minulla on koko ajan kiire, enkä nuku tarpeeksi. Asunnon sisällä pidän toppatakia, ja syyllisyyden kourissa mietin hetkeä, kun kaverini saapuu kuvattavaksi. Mitäköhän hän ajattelee siitä, että raahasin hänet rumaan lähioön, kylmään kämppään ja sen lisäksi kylmään järveen. Vessan viemärikin haisee.

Suhtaudun epäluuloisesti tuntemattomiin ihmisiin. He häiritsevät keskittymistäni. Heti kun horisonttiin ilmestyy koiranulkoiluttaja, menen häiriötilaan. Tunnen hahmon lähestymisen jännittyneessä vartalossani, vaikka katsoisin pelkästään kameran etsimeen. Jotkut saattavat katsoa vain kaukaa, mutta sekin riittää siihen, että alan tuntemaan itseni naurettavaksi. Menetän yhteyden luontoon ja menetän ajatuksen siitä, mitä olin kuvaamassa. Alan olemaan kivuliaan tietoinen itsestäni ja omasta olemuksestani. Kuvittelen, että ihmiset tuijottavat, arvioivat kuvauskohdettani ja sitä, miten pidän kameraa kädessä. Tunnen olevani hölmö, joka tekee hölmöjä, vähäpätöisiä asioita. Joskus ihmisiä on kokonainen perhe, ja he pysähtyvät katsomaan, miten kahlaan vedessä housut käärittynä polviin. Yleensä mieshenkilö heittää omasta mielestään jonkun nasevan lausahduksen. Jotkut tulevat suoraan kysymään, mitä olen tekemässä. Toiset yrittävät katsoa salaa, kauempaa. Haluaisin, että heille tapahtuu jotakin kamalaa, kuten esimerkiksi, että maa aukeaisi heidän jalkojensa alla ja nielaisisi heidät perheineen ja koirineen. Päätän, etten enää ikinä mene kuvaamaan sinne, missä on muita. Ihmiset aivan erityisen ihmeellisellä tavalla tuovat esille riittämättömyyteni, syvälle juurtuneen häpeäni.

Tulin tänne järven takia. En ole aikaisemmin pitänyt vettä erityisen mielenkiintoisena elementinä, enemmän ovat kiinnostaneet kivet, hiekka, vuoret ja aavikkomaisema. Tänä vuonna olen alkanut näkemään unia vedestä. Olen viettänyt aikaa rannalla, uinut kristallinkirkaissa järvissä, laskenut mahallani mutaisia jokia, nähnyt tsunamin lähestyvän, ylittänyt isoja ja pieniä vesimassoja, yrittänyt saada vettä rikkinäisestä hanasta ja pelännyt liukastuvani padon reunalta. Olen todennut veden luonteen unissa ennustavan tunne-elämäni tilaa seuraavana päivänä, vaikka se kuulostaakin hieman kylähullun ominaisuudelta tie-

teeseen ja järkeen pohjautuvassa länsimaalaisessa maailmankuvassa. Tästä on kuitenkin seurannut se, että kiinnostuin vedestä taiteellisessa ilmaisussa. Vesi luo vahvoja symbolisia merkityksiä liittyen alitajuntaan, syntymään ja puhdistautumiseen, vesi kannattelee, vie eteenpäin tai vaihtoehtisesti mukanaan syvyyksiin, se heijastaa ja optisesti vääristää. Syvyys saa minussa kauhun tunteita, koska en ole ikinä oppinut kunnolla uimaan. Pidän aina huolen siitä, että jalkani koskettavat pohjaa.

Halvat lennot saapuvat keskiyöllä. Gps näyttää kolmea eri reittiä ja valitsen väärän. Käynnistän auton ja yritän säätää valoja. En ole ajanut yöllä sitten vuoden 2005. En löydä kuin yhden vivun, jolla saa valot pois ja päälle. Ehkäpä nykyautoissa on vallitsevan valon tunnistimet, jotka säätävät valot automaattisesti. Jotakin täytyy olla vialla kun yksi auto vilkuttaa tiellä. Vertaan omia valojani toisten autojen valoihin, mutta en täysin pysty luottamaan omaan havainnointikykyyni, kunnes viimeinen ohittava auto on painunut kaukaisuuteen. Jään ajamaan kahdeksaakymppiä täysin pimeälle tielle. Heikko keltainen valokuova valaisee pari metriä eteenpäin. Tunnen saavuttavani ennenkokemattoman, uuden pelon tason. Onnekseni vähän ajan päästä tulee liikenneympyrä, josta laskeutuu tienpätkä aidatulle teollisuusalueelle. Valot löytyvät selkeästä isosta nupista ratin vasemmalta puolelta. Unohdan kuitenkin laittaa turvavyön, mistä seuraa automaattinen varoitusääni ollessani jo moottoritiellä.

Asiahan on niin, etten pysty irrottamaan toista kättäni ratista tehdäkseen jotain muuta. Vaihdetta pystyn vaihtamaan, mutta mitään muuta en. En myöskään pysty lukemaan kylttejä tai kääntämään päätäni mihinkään suuntaan niin, ettei ratti ala kääntyä toiseen suuntaan. Olen siis moottoritiellä repimässä turvavyötä joka ei tietenkään mene ensimmäisellä kerralla lukitusjärjestelmään. Aika venyy aivan ihmeellisen pitkäksi sellaisina hetkinä. Olen aina sanonut, etten pelkää kuolemaa. Se onkin näköjään ollut vain oma suuruudenhullu kuvitelmani. Haluaisin tietenkin määrätä itse, minkälaisen kuoleman kokisin. Minulle sopisi rauhallinen kuolema. Sellainen, jossa sydän pysähtyy esimerkiksi nukkuessa. Myös yllättävä, mutta kova isku päähän käy. En haluaisi kuolla luiden musertuessa enkä virua tien varrella

henkiahieverissä katsellen omia sisäelimiä kojelaudalla. Kipu ja pysyvä vammautuminen pelottavat enemmän kuin kuolema. Inhoan omaa pelkuruuttani.

En ymmärrä miten auton voi ylipäättään pitää kahden viivan sisällä, kun kapeassa valokeilassa heijastimet ja kyltit vilkkuvat psykedeelisessä tanssissa. Ohittavien autojen nopeus viittaa siihen, että olen väärässä paikassa. Aina kun auto ohittaa, yritän vaivihkaa piilottaa kasvoni. On hyvin mahdollista, että kohtaloni on kuolla kehittyneimpien yksilöiden tieltä, niiden, jotka pystyvät ajamaan sataakhtakymppiä. Eräänlaista luonnollista evoluutiotahan tämäkin olisi.. Gps ilmoittaa, että edessä on vielä kuusikymmentä kilometriä tätä samaa. Vaivun hiljalleen omittuiseen tilaan, jossa yhteys omiin tunteisiin ja vartaloon katkeaa. Kun viimein lentokenttä tulee näkyviin, en tunne helpotusta.

Parkkipaikalla ramppeja noustessani laitan väärän vaihteen ja poltan kytkimen. Palaneen haju leviää kitkeränä lemuna auton sisälle. Olen niin uupunut, etten jaksa iloita ystäväni näkemisestä, vaikka rehellisesti sanottuna neljä päivää omassa seurassani alkoi käydä jo painostavaksi. Paluumatkalla osaan jo valita pienemmän tien. Kuuntelen autosta kuuluvia omituisia ääniä, epäilen rikkoneeni vaihdelaatikon.

Seuraavana päivänä autoa käynnistäessäni minulle tulee inhottava tunne, melkein pä kuvotus, rintakehän alapuolelle. Mutta koska sellainen tunne liittyy minulla melkein pä kaikkiin asioihin, en ota sitä vakavasti. Toisaalta, eihän aikaisemminkaan sattunut mitään, vaikka pahalta tuntuikin. Lähden taas ajamaan. Ensimmäisessä liikenneympeyrässä pysähdyn, ja joku nuori mies ajaa perääni. Kuuluu tympeä ääni, ja pääni nytkähtää ikävästi eteenpäin. Mies pahoittelee. Katsomme yhdessä auton perää. Siinä ei ole mitään havaittavaa jälkeä. Oloni on syyllinen siitä huolimatta, ettei kolari ollut minun vikani. Olen kuitenkin helpottunut, ettei poliiseja eikä vahinkoilmoitusta tarvita. Sanon hyvästiksi ”anteeksi”, mitä ystäväni hieman ihmettelee.

Kuvatessani en jostain syystä pääse flow-tilaan. En saa niin paljon kuvia kuin olisin halunnut. Olen peruskireässä ja pe-

rusahdistuneessa mielenvireessä. Harmittelen, että maastossa on liian vähän vaihtelua eikä esimerkiksi kallioita ollenkaan. Olisin toivonut joitain omituisia suolakertymiä ja jännittävän näköisiä kasveja. Kipsimöykkyt, jotka tein, ovat jotenkin mitäänsanomattomia. Aika ja energia, joka on mennyt niiden tekemiseen, on valunut hukkaan. En kehtaa pyytää ystävääni toistamiseen laskeutumaan kylmään veteen, jotta saisin parempia kuvia. Seitsemän päivän aikana saan suunnilleen kuusi kuvaa, jotka voisin luokitella ”ihan hyväksi”. Kuvia ei voi mielestäni sijoittaa taidemaailmaan, koska niissä ei ole edelleenkään ajatuskonseptia, teoriaa tai tutkimusta.

Haluaisin ottaa kuvia, jotka näyttäisivät sattumalta. Kuvia, jotka horjuvat omituisuuden ja rumuuden rajamailla, mutta joissa olisi visuaalisesti jotain kiinnostavaa. En ymmärrä, miten sellaisia tuotetaan. Miten kuvan saa näyttämään vahingolta, joka paljastaa jotakin salaperäistä, mieleemme ulottumattomissa olevaa? Olen aivan liian kontrollissa tuottaakseni jotakin sellaista. Alkuperäinen kuva, jonka takia lähdin tälle matkalle, ei toteutunut ollenkaan. Veden korkea suolapitoisuus ei antanut ihmisen upota pinnan alle.

Päätämme ystäväni kanssa ajaa sadan kilometrin päähän paikkaan, jossa on kallioita. Ehdimme ajaa viitisen minuuttia, kunnes alan vaipua paniikkiin. Autot vaikuttavat uhkaavilta ja niitä on paljon. Edessä olisi taas moottoritie. Keräilen voimia huoltoaseman pihalla, jotta pääsisimme takaisin kotiin. Sieltä soitan autovuokramoon kysyäkseni mahdollisuudesta palauttaa auto tähän samaan kaupunkiin. Menisimme kentälle bussilla.

Seuraavana aamuna menemme viimeisen kerran kuvaamaan. Otan samaa kuvaa yhä uudestaan ja uudestaan samalla ymmärtäen, että koko kuvan idea on todella huono. En keksi mitään muuta ja olen lievässä epätoivossa. Asiaa ei auta auta edes hienoin koskaan näkemäni auringonlasku. Taivas on jo melkein menettänyt kaiken värinsä, kun sattumalta vilkaisen rannalle. Rantaviiva on paksun valkoisen vaahdon peitossa – ihan kuin joku olisi tyhjentänyt veteen jättimäisen vaahtosammuttimen. Minulle ei tule mieleen yhtään ideaa. Aurinko menee pysyvän

pilvipeitteen taakse, ja valosta tulee harmaa. Viimeiseltä aamulta jää erityisen epäonnistunut olo: oli mahdollisuus tehdä jotain hienoa, mutta menetin sen. Tuntuu, että olen saamaton ja lahjaton ja että kohtaloni on ikuinen epäonnistumisen limbo.

Kuvaamani kuvat ovat epämukavan tavanomaisella tavalla kauniita, ja minua hävettää se. Hävettää, ettei minulla ole mitään mahdollisuutta edes teeskennellä tekeväni taidetta. Mietin, olenko kieltämässä kuvissani elämän toista, pimeää puolta. Vai onko se nimenomaan näissä ”kauniissa” kuvissa, jotka kieltäytyvät käsittelemästä rumuutta? Pyrinkö alitajuisesti välttämään kärsimystä vai onko se vain estetiikkaa, johon jäin jumiin? Miten voisin löytää sellaisen ilmaisukielen, jossa vapautuisin kahlitsevasta kontrollista ja toisaalta: pitääkö ja onko tällä ollenkaan mitään merkitystä?

Ystäväni tuella pääsen kuitenkin ajamaan lentokentälle. Liikennettä on vähän ja aurinko paistaa. Näen kaukaisuudessa sinertävät vuoret sekä tien reunoissa vilahtavat sitruspuut täynnä oransseja hedelmiä. Soitan vuokraamolle ja kerron jättäneeni auton kentälle. Nainen tunnistaa minut edellisestä puhelusta ja huudahtaa: ”Good, Lina! You made it!”.

Heinäkuu 2016–tammikuu 2017. Pölyä on kaikkialla, paksuna kerroksena maassa, autojen päällä sekä sisällä, harvoissa puissa ja pensaissa. Pölynvärysten kiviaitojen reunastamilla teillä kulkevat pölyn peittämät ihmiset ja eläimet. On vaikeaa sanoa, kasvaako täällä mikään luonnostaan vai ovatko kaikki pitkulaiset, toisiaan jäljentävät puut ihmisen tuomia. Edes jokien reunoilla ei kasva mikään. Kaikkialla on vain pelkkää kiveä ja hiekanväristä vettä. Keväällä vesi on kuulemma turkoosia, ennen kuin jäätiköltä laskeutuva vesi alkaa nakertaa mukaansa hiekkavyöryjä. Kenkäni muuttuvat samanvärisiksi maan kanssa, eikä jalkojani erota enää maanpinnasta tai kaukaisuudessa näkyvistä vuorista. Sulaudun ympäristöön johdonmukaisena jatkeena ikäänkuin olisin aina ollut täällä.

Yö on koirien aikaa. Niiden äänet kuuluvat läheltä ja kaukaa, kylmän ilman halki, heijastuen kaupungin kukkuloiden rinteiltä ja pölynvärysten talojen kiviseiniltä. En tunne täällä ketään, enkä ole ollut täällä aikaisemmin. Näin sattumalta valokuvan huhtikuun lopulla. Nyt on heinäkuun alku, eikä sattumia ole

välttämättä olemassa. Katsoessani lentokoneesta vuoria tunsin sormenpäissäni niiden karheen pinnan ja terävät rinteet. Tunne oli miellyttävä ja hypnotisoiva, eikä tuulien muokkaamista uurteista halunnut irroittaa katsetta. Ihan kuin lapsena katsellesani karttoja, kosketellessani niiden pintaa, kuvitellessani miltä maailma näyttää jossain muualla – missä tahansa muualla, kuin minne itse on syntynyt. Ensimmäisiä muistoja halusta, joka lähentelee epätoivoa.

Joskus käy niin, että mielikuvat ja odotukset kohtaavat todellisuuden erityisellä tavalla. Edellämainitut yhtyvät tunteisiin muodostaen pyhän kolminaisuuden, huipentuman, jossa kokee tehneensä oikean valinnan, olevansa oman kohtalonsa seppä. Olin kerrankin siellä missä pitääkin olla. Tunsin kolminaisuuden koko ruumiillani, kun astuin koneesta kylmään aamuun. Hengitin sisään terävät horisontin ääriviivat, sekä kaikki mahdolliset keltaisen, harmaan ja sinisen sävyt. Ne eivät tuoksuneet miltään, mutta huumasivat silti. Olin humaltunut tuntemattomasta todellisuudesta, uudenlaisesta olemassaolon mahdollisuudesta. Ehkä minusta tulisi täällä joku toinen, sellainen, jota nämä vuoret rakastavat.

Kolmantena päivänä alan yskimään verta. Hankin samanlaisen hengityssuojan kuin muillakin on. Jokin hakkaa vimmatusti ohimoissa, ja pienestäkin kävelystä hengästyy, tulee kuvottava olo. Sen pitäisi kuulemma mennä ohi muutamassa päivässä, sitä mukaa kun tottuu ohueen ilmaan. Päivät tuntuvat ikuisuudelta, vaikka kuulin jostakin, että aika vuoristossa kuluu nopeammin.

Muut tulevat tänne vaeltamaan ja kiipeämään vuoria. Itse tulin ilman mitään tarkoitusta ja epämääräiseksi ajaksi. Aika rajoittaa, asettaa odotuksia, käy liian lyhyeksi tai liian pitkäksi. Aika löytää heikot kohtani ja tarttuu niihin tavoilla, joita vastaan on mahdotonta taistella.

Neljäntenä päivänä lähden vaellukselle, koska pelkään jääväni jostakin paitsi. Vaeltaminen neljäntuhannen metrin korkeudella ei ole erityisen hauskaa. Ensikertalaisena joudun pysähtymään kymmenen metrin välein ja taipumaan hengästyneenä kahtia.

Ajattelen etten selviä tästä. Ei-selviämisellä tarkoitan sitä, että joudun myöntämään olevani heikompi kuin muut ihmiset. Muuta ihmisiä on suhteellisen paljon, sillä tässä kohdassa risteytyy useampi reitti. He kulkevat paikallisten oppaiden kanssa, ystäväporukoissa sekä isoissa ryhmissä. Ryhmien tavaroita kuljettavat aasit ja hevoset. Haluaisin, että rinkkani olisi myös aasin selässä, tai paremminkin, että itse olisin kuljetettavana. Aasien huuto on riipivä. Sen äänitaajuus assosioituu äärimmäiseen tuskanhuutoon ja tunnen ikävän puristuksen rintakehässä.

Kävelen toisen vaeltajan kanssa. Yksin en uskaltaisi lähteä kävelemään tuntemattomalle seudulle. Mutta nyt, samasta syystä, en uskalla kääntyä takaisin. Seuralaiseni kertoo, että hän kiipeää vuorille aina kuin mahdollista. Kaikkein korkeimmat ja hankalimmat ovat niitä tavoitelluimpia. Jos hän ei pääse vuorille, hän lähtee esimerkiksi Baikal-järvelle hiihtokilpailuun tai kisaamaan thriatloniin. Seuralaisellani on selvästi jonkinlainen itsensä rankaisun pakkomielle. Yritän viimeisillä voimillani pysyä hänen perässään.

Laakson molemmin puolin nousevat jyrkät seinämät osoittavat terävinä hampaina ylöspäin taivaaseen. Joissakin kohdissa on niin pölyistä, että hankkimani hengityssuoja osoittautuu tarpeelliseksi. Kaikkialla on kiviä: pieniä ja isoja, pyöreitä ja kulmikkaita, raidallisia, valkoisia, kiiltäviä, liiloja ja vihreitä. Haluaisin pysähtyä katselemaan ja koskettelemaan kallion seinämien pintaa ja niiden jännittäviä erivärisiä liitoksia. Haluaisin kerätä kiviä mukaan, mutta ymmärrän etten jaksaisi kantaa grammaakaan lisää. Pysähtyminen voi tarkoittaa sitä, ettei jaksaa jatkaa matkaa. Niinpä keskityn edellä kävelevän jalkineisiin, jotka nostavat erikokoisia pölypilviä.

Saavumme telttaleirille, jossa on tusina kahden hengen telttaa ja yksi keittönä toimiva pääteltha. Sieltä voi ostaa kokista, keksejä, pikanuudeleita ja suklaapatukoita. Meille sanotaan, että iltaruokaan on pari tuntia, joten sen voi käyttää nousemalla viereiselle huipulle. Näin keho alkaa tuottaa enemmän punasoluja ja on paremmin valmistautunut huomisen nousuun. Leirin vieressä kulkee jäinen vuoristojoki, jossa käyn pesemässä

kasvoni. Kaikki leirillä ovat menossa valloittamaan huippua, ja puheet koskevat pelkästään sitä. Itse en tietenkään aio kiivetä, koska tulin vain maisemien takia. Mutta saan tartunnan ilmassa leijuvasta jännityksestä. Ihmisiä huolestuttaa vuoristotauti, kylmyys ja oma jaksaminen. Yritän olla välinpitämätön muiden ihmisten tavoitteiden suhteen, mutta tunnen jossakin pallean alueella, että on jo liian myöhäistä.

Auringon laskeuduttua leirin päälle tipahtaa kylmyys ja hiljaisuus. Satunnaisten otsalamppujen valot syttyvät ja sammuvat muistuttaen tulikärpäsiä. Törmään vessaretkellä kulkukoiraan – yhteen niistä, jotka kulkevat pitkiä matkoja ruoan perässä. Toivon, että koira on löytänyt jotain syötävää, sillä minulla ei ole mitään tarjottavaa. Vessoina toimivat ruosteiset kopit rinteessä ja vaihtoehtoisesti reikä, jota suojaa metrin korkea kiviaita. Valitsen kiviaidan, koska ruosteisessa kopissa näkösuojana oleva säkki painautuu tulessa kasvoja vasten.

Kun sammutan otsalampun, silmät alkavat tottua pimeyteen. Aluksi näen vain muutaman kirkkaimman tähden. Sen jälkeen taivas aukeaa enemmän, valopilkut lisääntyvät, ja yhtäkkiä olen kasvokkain koko Linnunradan kanssa. Se laskeutuu taivaan keskipisteestä ja loppuu epäsäännöllisiin, tummiin muotoihin, ikäänkuin joku olisi leikannut osan kuvasta pois. Leikkuureunasta alaspäin alkaa valoa läpäisemätön mustuus. Vuorien läsnäolon tuntee vartalossa rinnan alueella fyysisenä raskautena ja vakautena. Niillä tuntuu olevan oma tahto, enkä ole varma niiden ystävällisyydestä. En pysty ravistelemaan pois tunnetta, ettei ihmisen kuulu olla täällä. Näen taas kivien välissä jonkun heittämän Snickers-käärepaperin.

Seuraavana päivänä saavumme viimeiseen leiriin. Siellä vallitsee vakavampi tunnelma, joka toisaalta myötäilee ympäristön karuutta. Täällä on jäätä ja lunta, enkä tahdo saada kiinni omasta hengityksestäni. Kaikkia jännittää kello yhdeltä yöllä alkava nousu. Ihmiset arvuuttelevat ensi yön sääolosuhteita ja sovittelevat jäärautoja. Käy selväksi, että vaikka kuinka haluaisin lähteä muiden mukana kiipeämään, minulla ei ole tarpeeksi lämpimiä varusteita.

Miltei viidentuhannen metrin korkeudessa nukkuminen on mieleenpainuvaa. Jos kylmyydeltä saa unta, herää useamman kerran tukehtumisen oloon ikäänkuin keuhkot olisivat painuneet kasaan, haukkoo kouristuksenomaisesti henkeä, ja ajatukset kuolemasta leviävät kylmänä sumuna, painavat rintaa. Vähitellen itsensä saa rauhoitettua ja hengityksen tasaannutettua. Tunnin kuluttua sama toistuu uudestaan. Joku voisi sanoa tämän olevan oivallinen tilaisuus harjoittaa itsehillintää tai kokea paniikki-kohtauksen oireet ilman itse kohtausta. Aamulla avaan teltan vetoketjun ja astun miltei tyhjiin leiriin. Minusta tuntuu maailman yksinäisimmältä ihmiseltä.

Päätän kävellä jonkun matkaa samaan suuntaan, sinne, minne kaikki lähtivät. Haluan nähdä itse vuoren, jota on mahdollonta nähdä leiristä. Varsinainen reitti alkaa, kun ensimmäinen jyrkkä rinne on ylitetty. Kahdenkymmenen minuutin nousun jälkeen, kun olen jo luovuttamassa, näen ensimmäisen oksenuksen polulla. Se osoittaa, ettei muillakaan ollut helppoa. Jatkan kiipeämistä yli rinteeseen, ja pääsen kapealle polulle, jonka oikealla puolella on melkoinen pudotusmatka. Näen jäätikön ja loputtoman määrän lumihuippuja, joista yksi kohooa kaikista korkeimpana.

Seuraavana päivänä palaan pölyn valtaamille kaduille. Minusta tuntuu levottomalta. Menen tiibetiläiselle naislääkärille. Hän mittaa pulssini, katsoo kieltäni ja silmiäni ja kysyy yksinkertaisia kysymyksiä. En tiedä, miksi olen täällä. Varmaankin tylsyyttäni, mistä tosin en kerro hänelle. Nainen sanoo minulla olevan häiriö tuuli-elementissä. Siitä johtuvat hermostuneisuus sekä tunne-elämän epätasapaino. Saan mukanani siisteihin annospusseihin pakattuja rohtoja, joita pitää syödä kolmen kuukauden ajan. Koska en pysty noudattamaan mitään rutiinia (syytän siitä toki häiriintynyttä tuulta), tiedän jo etukäteen tehtävän mahdollottomaksi. En myöskään tiedä rohtojen ainesosia, joten myös mahdollinen maksansiirto kuurin jälkeen pohdituttaa.

Paikallinen mies on lyhyehkö ja laiha. Hän puhuu harvoin ja vain asiaa. Mies astelee hiljaa, niin kuin voisi kuvitella paikallis-

ten harvinaisten lumileopardien astelevan. Kuulin muualta, että palvellessaan armeijassa Siachenin jäätiköllä hän oli pudonnut jäärailoon. Sen kokemuksen jälkeen hän pelasti ystävänsä kahdenkymmenen metrin syvyydestä sekä kaksi sotilasta lumivyörystä. Mielestäni hän vaikuttaa vähäsanaisuudessaan vaatimatomalta ja mystiseltä. Tuijotan häntä haltioituneena. Eniten kiehtoo miehen täydellinen välinpitämättömyys minua kohtaan. Joudun kiskomaan hänestä jokaisen lauseen. Hän ei paljasta itseään minulle millään tavalla, vaikkei ikinä esitä mitään muutakaan kuin on. Luen hänen kasvoiltaan pysyvän murheen jäljen, vaikka en tiedäkään kuvittelenko. Uurteet hänen muuten nuorilla kasvoillaan ovat syvät ja hänen silmänsä punertavat pölystä. Haluaisin, että hän pelastaisi minut itseltäni.

On kulunut kaksi kuukautta. Kierrän muita kaukaisia paikkoja, mutten ole niissä läsnä. Näen muita lumihuippuisia vuoria, mutta ne eivät tunnu omilta. Tunne siitä, että minulta on jäänyt jotain kesken, jatkaa nakertamista. Yhtenä päivänä päätän palata takaisin. Liikutun nähdessäni karun aavikkomaiseman lentokoneen ikkunasta. Tällä kertaa en joudu sopeutumaan korkeuteen. Tuntuu, kuin olisin tullut kotiin. Kolmantena päivänä ostan hanskat, pipon sekä käytetyn toppatakin. Kerron, että haluan mennä pienelle vaellukselle. En aio kiivetä vuorta.

Osaan reitin ulkoa ja etenen suhteellisen nopeasti, sillä minua ei hengästyttä. Välillä pysähdyn ja kuuntelen. Tottumattomana hiljaisuus tuntuu epäluonnolliselta. Se leikkaa ilman täydellisenä, kirkkaana teränä ja horjuttaa tasapainoa. Alan epäillä näkemääni todellisuutta, epäillä omaa olemassaoloani. Kestää hetki, ennen kuin kuulen oman hengitykseni ja veren pumppaavan kohinan. Täällä ei ole edes kasvillisuutta, jota tuuli liikuttaisi ja jonka se muuttaisi ääneksi. Törmään isohkoon laumaan villejä vuohia, baraaleja. Ne huomaavat minut vähän myöhässä, ja yllättyneinä ne alkavat hajaantua ja loikkia pystysuorilta näyttäviä seinämiä pitkin.

Toisen päivän lopuksi pääsen viimeiselle leirille. Minulle kerrotaan, että singaporelainen vaeltaja kuoli edellisenä päivänä vuoristotautiin. Mies jäi lepäämään teltaan huonon olon takia,

ja hänet löydettiin liian myöhään. Minulle ei tullut mieleenkään, että tänne voi oikeasti kuolla. Toisen kuolema tuntuu hyvin abstraktilta, käsittämättömältä asialta, yhtä käsittämättömältä kuin omani.

Ihmiset ihmettelevät, että olen yksin, ilman ystäviä tai opasta. Sanon, että tunnen reitin. Paikallisten mukaan leirissä oli tänä kesänä toinenkin suomalainen, bodarin näköinen Sergei. Kerron, etten aio kiivetä vuorta, mutta iltaan tullessa olen jo sovittamassa jääpiikkejä.

Herään puoli yhdeltä ja syön puuroa pääteltassa. Saan mukanani lounaspaketin, jossa on peruna, kananmuna, muutama keksi, suklaa ja mangomehu. On niin kylmä, että ulos ei tee mieli hetkeksikään. Tunnen vatsani olevan solmussa jännityksestä. Jo parinsadan metrin kuluttua mielessäni herää epäily, etten pysty jatkamaan. Näen kauempana edessä muiden otsalamppujen liikettä, ja joku ohittaa minua takaa. Joudun pysähtymään jokaisen viiden askeleen jälkeen haukkomaan henkeä. Tiedän, että jyrkänteen jälkeen on tasaisempaa ja kannustan itseäni jatkamaan edes sinne asti, enempää ei tarvitse. Välillä en näe ketään edessä enkä takana. Silloin ympärille tiivistyy hiljaisuus ja pimeys. Tiedän, että oikealla puolella on korkeahko pudotus, mutten näe sitä. Välillä tulee itsesäälinen olo, sillä tuntuu ettei jaksa. Kyseenalaistan miksi olen tekemässä tätä, mutta aika tämän pohtimiseen ei ole otollinen. Kerron itselleni rauhoittavasti, ettei minun tarvitse kävellä kuin seuraavalle kivelle, seuraavalle mutkalle tai seuraavalle harjanteelle. Sitten voisin luovuttaa ja kääntyä takaisin.

Ylitän kahden kilometrin laajan kivikentän kohtaan, jossa alkaa jäätikkö. Ajattelen haikeudella, että oppaan palkkaaminen olisi ollut hyvä ajatus. En tiedä kohtaa, joka olisi paras ylittämiseen, enkä näe ketään edelläni. Pimeydessä ei edes erota vuorta, jolle olen menossa. Kävelen kovalla jäällä, joka tekee ihmeellisiä ääniä. En pidä sen narskuttelusta, yllättävistä poksaheluista enkä vinkumisesta. Pian näen edessä noin puolitoista metriä leveän jäärailon. Kuulen sen syövereistä virtaavan veden äänen. Otsalamppuni näyttää tyhjyyttä, mustaa aukkoa, enkä uskalla astua

ihan reunalle asti, koska pelkään putoavani. Arvioin pystyväni hyppäämään railon yli, vaikka onkin liukasta. Minua naurattaa tilanteeni absurdius.

Otan vauhtia ja hyppään. Sitten tulee toinen railo ja hyppään uudestaan. Jäätikköalue loppuu. Kiipeän seuraavaksi isojen kivimöhkäleiden yli, mikä kestää kohtuuttoman kauan. Se antaa vihjettä siitä, että poikkesin reitiltä. Vuoren juurella ei näytä olevan lunta, vaikka heinäkuussa tämä alue oli lumen peitossa. Näen kivien seassa heikosti erottuvan polun ja alan nousta sitä pitkin. Polku polveilee käärmemäisesti, vasemmalle ja oikealle. Joudun pysähtymään kolmen metrin välein. Keuhkot ovat tulesa ja hengitän kuin hukkumaisillaan oleva ihminen. Nyt en ainakaan voi palata, kun olen jo näin pitkällä. Minulla ei ole voimia ottaa reppua selästäni, jotta saisin vettä, mutta arvelen sen olevan jo muutenkin jäätynyt. Lasken askeleitani kuin lausuisin mantraa. Se hiljentää äänen päässäni hetkeksi, kunnes kuulen sen taas: en pysty tähän. Kerron itselleni, ettei minun tarvitse kuin kävellä seuraavalle mutkalle, sitten saan palata. Vatsani on taas sekaisin.

Jonkin ajan päästä minut ohittaa nuori mies. Hän sanoo luuleensa minua takaapäin vanhemmaksi korealaiseksi naiseksi. Polviin ulottuva untuvatakkini on tosiaankin Koreasta, eikä se näytä sellaiselta vaatteelta, jossa yleensä kiivetään vuorelle. Hän kertoo olevansa valokuvaaja Mumbaista. Hänen kaverinsa on jaksanut vuoren alkupäähän ja sitten kääntynyt takaisin. Enempää emme jaksu puhua. Jossain vaiheessa kadotamme polun ja teemme noin puolen tunnin ylimääräisen koukkauksen. Välillä tuntuu, että olen ammottavan tyhjyyden reunalla ja yritän olla ajattelematta sitä. Haluaisin nähdä, kuinka korkealla olemme, mutta on edelleen liian pimeää. Kerran käännyin taaksepäin, ja tuntuu että painovoima tempaisee, horjauttaa minut paikaltani. Siitä lähtien katson vain eteen.

Ikuisuuden jälkeen alkaa sarastaa. Nuorempi mies on edelleen kävelemässä kanssani – ehkäpä silkasta solidaarisuudesta. Hän kulkee edellä ja pysähtyy odottamaan. Näen huipun ja sinne on myös kaikista jyrkin nousu. Joitakin reitin kohtia, kuten pientä

kielekettä, jossa on irtonaisia kiviä ja lunta, ei mielestäni saisi ylittää ilman turvaköyttä. Siinä täytyy painautua kallioon, tarttua kaikkeen mahdolliseen, ja hivuttaa itsensä sivuttain. Kiroan tyhmiä päätöksiäni, enkä näe tämän retken päättyvän hyvin. En vieläkään uskalla katsoa taakseni. Viimeiset parisataa metriä kuljen miltei tajuttomassa tilassa. Pysähdyn metrin välein. Käytän jääkirvestä, mutten edelleenkään laita jääpiikkejä. Arvioin, että oikealla puolellani on suunnilleen tuhannen metrin pudotus ja vasemmalla parintuhannen. En halua ajatella, miten pääsen takaisin tätä samaa reittiä. Olisipa vieläkin pimeää.

Saavumme huipulle kello 5:55. Vuoria näkyy joka suunnalla. Ensimmäiset auringon säteet heittävät keltaista väriä lumihuipuihin. Minua oksettaa ja huimaa, ja on kuumeinen olo. Tuntuu että jalat pettää alta. Kaivan repustani kameran. Kaikilla muillakin näyttää olevan kuvausprojekti meneillään. Poseeraan jääkirveen kanssa. Syön vastentahtoisesti kananmunan ja suklaan ja juon pillimehun. Täällä kuudentuhannensadanviidenkymmenen metrin korkeudella ihmisillä on turvonneet kasvat ja he hymyilevät onnellisina. En tiedä paljonko on miinusasteita, mutta aika nopeasti alamme suuntautumaan paluumatkalle. Vilkaisen alas reittiä ja vatsanpohjaani kouraisee pelosta.

Huuma kestää päiväkausia. Joka soluni värähtelee maailman-kaikkeuden tahdissa, ja keinun euforian aalloilla. Olen rento ja hymyilen tuntemattomille ihmisille. Tulevaisuus vaikuttaa lupaavalta, eikä minulla ole mitään hätää. Tämä tunne hälvenee hitaasti ja tulee hetki, kun siitä on enää pieni haamujälki jäljellä. Näлкäinen aave huutaa sisälläni taas. Tarvitsen uuden nousun, uuden piikin. Hätätapauksessa Balkan-järvellä järjestettävä hiihtokisa käy myös.

Paikallinen lumileopardimies ei ole erityisen innoissaan jälleennäkemisestämme. Yritän houkutella, mielistellä, kiristää ja manipuloida. Näyttelen parhaimpia puoliani ja kun se ei toimi, teen noloja itkukohtauksia. Kerran saan hänetkin itkemään, mitä pidän suurena saavutuksena. Sanon, että olen valmis muuttamaan asumaan pölyiseen kaupunkiin. Sinne, missä on talvisin kuolleet kadut ja jäätyneet viemärit. Mikä tahansa käy, kunhan

minun ei tarvitse palata omaan elämään. Hän vastaa, ettei hänellä ole mitään tarjottavaa. Luulen, että hän näkee lävitseni: olen vain pakomatalla.

On sydäntalvi ja kadut ovat tyhjiä. On yhä pölyistä, sillä lunta ei ole maassa. Mies on jäätiköllä, tosin en tullutkaan tapaamaan häntä. Kiertelen aavikkomaisella seudulla, ja käyn buddhalaisissa temppeleissä. Illalla, lämpötilan laskeutuessa alle kahdenkymmenen pakkasasteen, makaan viiden peiton alla ja kuuntelen koirien satunnaista haukuntaa. Keskuskadun päämoskeijasta kuuluu rukouslaulu. Vuoret ovat puolestaan mykkiä. Ne katselevat minua osoittelevan välinpitämättömästi. Olen menettänyt tähän paikkaan liittyvän pyhän kolminaisuuden, enkä tiedä miksi näin on tapahtunut.

Tammikuu 2019. Terapeutini sanoi, että elän nyt samoissa tunnelmissa, joita olen kokenut lapsena. Olotiloillani ei ole mitään kosketuspintaa nykyisen todellisuuteni kanssa. Se, jos mikään, on aikamatkailua. Oikeastaan en elä pelkästään lapsuudessa, vaan myös pelottavassa tulevaisuudessa. Näin ollen olen nykyhetkessä parhaimmillaan yhden kolmasosan ajasta. Huonoina päivinä en ole ollenkaan paikalla. Lapsena luettu kirjallisuus aikamatkustelusta on käynyt toteen, mutta aivan eri tavalla kuin olen silloin osannut kuvitella.

Katselen muiden ihmisten ottamia kuvia siinä toivossa, että sen kautta löytäisin oman tapani tehdä kuvia. Siitä huolimatta en löydä omaa kerrontatapaa enkä sitä, mitä olisin ylipäättään halunnut kertoa. Olen nainen ilman ääntä. Ontto, mutta samalla täynnä muita. Muut äänet kertovat, minkälainen pitäisi olla ja minkälaista elämää minun pitäisi viettää. Joskus pienenä olen ehdollistunut siihen, että joku ohjaa ulkopuolelta: ker- too, mistä minun pitäisi olla kiinnostunut, mitä minun pitäisi harrastaa, kenen kanssa olla ystävä ja mihin ammattiin minun

tuli opiskella. Piti hävetä valmiiksi sitä, mitä ihmiset ajattelevat ja tuntea syyllisyyttä aivan kaikesta. Eniten sai luvan olla hyvin käyttäytyvä, huomaamaton lapsi, koska näin välttyi paremmin kaikelta ikävältä.

En tietenkään luota itseeni ja omiin muistoihin. Ehkä tulkitsen kaiken väärin. En voi varmuudella tietää, mitkä ovat oikeat syyt. Seuraukset viittavat siihen, että jotain on tapahtunut.

Minulla ei ole rajoja tai vahvaa identiteettiä. En tiedä mitä haluan ja samalla haluan liikaa kaikkea ja mahdollisesti väärää asioita. Aivan kuin minulla ei olisi juuria, jotka johtaisivat johonkin turvalliseen maaperään. Elämä pelottaa niin, että haluaisin kaivautua johonkin syvälle maahan, tuntea aineksen painavana ja turvallisena rintakehän päällä, olla liikkumatta ja hengittämättä. Silloin ei voi tapahtua mitään pahaa, eikä voi epäonnistua missään.

Kun on kasvanut arvaamattomien ihmisten kanssa, joutuu tekemään aivan ihmeellisiä asioita suojellakseen itseään – piilotautuu, lakkaa tuntemasta ja toivoo, ettei kukaan satuttaisi lisää. Piilottautuu niin kauas, ettei itsekään enää löydä itseään.

Näistä asioista ei kannata tietenkään puhua, jollei halua näyttäytyä heikkona ja epästabiilina ja paljastaa, että on hävinnyt kaikissa elämän kilpailuissa. Katsoessani ympärilleni huomaan olevani lähipiirissä ainut, jolla ei ole uraa, varallisuutta, perhettä tai näyttelyä Valokuvataiteen museossa.

Sanotaan, että ihminen on muistojensa summa. Mielestäni muistan vähemmän kuin muut. Muistamani asiat eivät ole mitenkään erikoisia, eivätkä ne anna sellaisia vastauksia, jotka olisin halunnut. En ole sodan uhri tai kasvanut slummeissa. Näkyvän tragedian puuttuminen lisää syyllisyyttä siitä, ettei osaa elää tyytyväistä ja ”onnellista” elämää. Lapsuuteni päällä on mustia aukkoja, joiden painovoima on niin suuri, ettei tieto pääse läpi. Näin ollen mustien aukkojen sisustaa on mahdotonta tutkia.

Ehkä minulle on tapahtunut lapsuudessa asioita, jotka unohdin suojellakseni itseäni tai ehkäpä unohdus johtuu hajamielisestä aivorakenteestani. Sille ei taida olla diagnoosia. Arvelen, että varjominäni alkuperä asustaa mustissa rei’issä, missä muuallakaan. Pidän joitakin lapsuuden kokemuksia merkityksellisinä, mutta vertauskohteiden puuttuessa en voi väittää, että ne olisivat erikoisia. Yritän koota johtolangat, tutkimuksen asiakirjat tai vaihtoehtoisesti sairaskertomuksen.

Olin neljä. Heräsin keittiöstä kuuluviin ääniin ja muistin päivällä aikuiset olivat puhuneet isäni palaavan. En muistanut isää ollenkaan, koska hän oli viettänyt kaksi vuotta töissä kalastuslaivalla. Kalastuslaivalle lähtö oli pakoa KGB:n tutkimuksilta. Vanhempani olivat kaupungin parhaita hammasteknikkoja, jotka tekivät aivan liikaa kultahampaita. Tämä oli säädeltyä toimintaa, kuten kaikki siihen aikaan. Siksi monet tekivät hie-
man sivuhommia henkensä pitimiksi. Mutta tämä on vain pieni sivuseikka.

Muistan, että makasin makuuhuoneen pimeydessä ja päälleni vyöryi omituinen tunne, ikäänkuin olisin yksin maailman-
kaikkeudessa ja kaipaisin jonnekin, tietämättä minne. Mietin perhettäni, mutten kaivannut heitä ollenkaan. Rinnassani oli vain ammottava reikä. Tämä tunne kaipauksesta johonkin tuntemattomaan seurasi minua läpi lapsuuden. Se ilmestyi aina aivan yhtäkkiä, ilman mitään näkyvää syytä. Silloin lopetin kaikki tekemiseni ja tuijotin tyhjyyteen yrittäen jäljittää sitä. Aukko tuntui tutulta, ja samalla olin aina sekunnin murto-osan myöhässä ymmärtäkseni sen.

Kuusivuotiaana seisoin usein parvekkeella. Se oli vanha, rämä viidennen kerroksen parveke. Sen seinämät oli vuorattu muovil-
la ja tuettu kaikilla mahdollisilla laudoilla, jottei se romahtaisi. Muistan miettineeni pitkään hyppäämistä. Miltä putoaminen alas tuntuisi, iskeytyminen maahan. Ajattelin, että jos joustaisin polvista tarpeeksi, ei välttämättä kävisikään huonosti. Monta kertaa sain toisen jalan parvekkeen kaiteen yli ja tunsin, kuinka kutittava tunne levisi vatsanpohjalle, veto hyppäämiseen oli voimakas. Talomme oli alunperin tarkoitettu näkövammaisille,

mistä syystä suurin osa asukkaista oli sokeita. Olen välillä sulkenut silmäni kuvitellen elämää ilman näkökykyä, mikä tuntui aivan käsittämättömältä ja pahalta. Rapun edessä lämpiminä vuodenaikoina istuskelevat mummot eivät nähneet mitään, mutta tiesivät kaiken mitä talossa tapahtuu. Jos olisin hypännyt, jutun vartta olisi riittänyt kuukausiksi. Välillä joku mummoista kuoli, ja silloin asunnosta kannettiin arkku ja vaihtelevan kokoisen kulkueen edessä orkesteri soitti sydäntä riipivää sävelmää. Pääosissa olleet puhallin- ja lyömäsoittimet sekoittuivat itkijöiden korkeisiin ääniin, ja ilmassa leijui vodkan vieno tuoksu, jota levittivät miehet kulahtaneissa puvuissaan.

Olen leikkinyt myös nukeilla, mutta jostain syystä parvekeharastus on jäänyt syvemmin mieleen; ne ensimmäiset kerrat, kun ajattelin omaa kuolemaani ja sitä, että minulla on vapaus valita. Oli kiehtovaa tajuta, että saan itse päättää omasta elämästäni.

Sitä ennen elämästäni olivat päättäneet vanhempani. Äidin mukaan kaksi ensimmäistä vuotta syntymästäni olin kuolemaisillani. Sairastin taukoamatta heikon immuniteetin vuoksi, koska sain synnytyssairaalasta sairaalabakteerin. Äiti osti hautajaisiini mustan huivin, jonka pitsiset kuviot hän myöhemmin esitteli. Pelastuksekseni (ja kultahampaiden ansiosta) vanhempani saivat vinkin Ukrainan toisella puolella asuvasta henkilöstä, joka voi järjestää minulle rokotetta, immunoglobuliinia, vasta-ainetta, jota tehdään veren plasmasta eristetyistä proteiineista. Isäni lähti hakemaan sitä kaverinsa kanssa autolla, johon oli pakattu kirsikoita, aprikooseja, perunoita ja hunajaa. En tiedä pitävätkö nuo kaikki ruoka-aineet paikkaansa – kypsyvätkö ne edes samaan aikaan? Siinä kuitenkin menivät myös omaan autoon säästetyt rahat.

Rokote kuulemma auttoi. Mutta minulle jäi pysyvä sairaan lapsen stigma. En saanut tehdä mitä muut lapset tekivät ja minulle korostettiin heikkouttani: kerrottiin, ettei kukaan mies huolisi minua ellen opi siivoamaan ja ompelemaan. En pärjäisi yksin tässä pahassa, pelottavassa maailmassa. Se kaikki tosin saattaa olla kulttuurisidonnaista, sillä muitakin venäläisiä ystäviäni on kehoitettu lapsena pelkäämään ja olemaan huolissaan kaikesta. Me kaikki olemme edelleen huolissamme.

Keskustelin vähän aikaa sitten äitini kanssa puhelimesta, ja hän päivitteli, että hermostoni on varmasti vaurioitunut kaikesta varhaisiän sairastelusta. Sen takia elämäni on mennyt ”sillä tavalla”. Häntä ehkä jotenkin harmittaa, etten ole samanlainen kuin veljeni, joka on hammaslääkäri ja perheellinen mies. Tosin luulen, että veljenikin aikamatkailee, koska hänen omakotitalonsa varastossa on tarvikkeita apokalyptisen maailmanlopun varalta. On lääkkeitä, vesifilttereitä, säilykkeitä, asekaappi ja kaasunaamareita. Veljeni ei pidä ihmisistä. En ole puhunut hänen kanssaan mustista aukoista, koska hänen mielestään kaikki sellainen on heikkoutta.

Kannan vanhempieni perintöä mukanani, kuten myös isovanhempieni, sekä kaikkien edeltävien sukupolvien. Olisin ilomielin jäänyt ilman sitä taakkaa. Lähihistoriassa on ollut kollektivi-saatio, Stalinin puhdistukset, toinen maailmansota, saksalaisten miehitys, ja tämä kaikki mummoni ja hänen vanhempiansa elinaikana, heidän kotiseudullaan. Molemmat vanhempani ovat syntyneet heti sodan jälkeen, karuun ja traumatisoituneeseen ilmapiiriin. Neuvostoliittolainen mentaliteetti on ollut perinteisesti ”syö tai tule syödyksi”, mikä ei ole lisännyt humanitaarisia, pehmeitä arvoja yhteiskunnassa tai perheyksikössä. Rakkaudelle tai haavoittuvaisuudelle ei ole ollut sijaa kasvatuksessa. Olen varmasti tässä sukupolvien murhenäytelmässä ensimmäinen ihminen, jonka elämä on niin etuoikeutettua, että voin edes miettiä miltä minusta tuntuu. Toisella tapaa olen täysin perinnötön. Minulla ei ole isovanhempia, suvun perintöesineitä, tapoja, tarinoita, omaisuutta, traditioita tai edes sukulaissuhteita. En kuulu Ukrainaan, mutten Suomeenkaan täysin. Ainoa todiste menneisyydestä löytyy mustavalkoisista valokuvista, joissa on juron näköisiä miehiä ja naisia.

*

Olin ehkä seitsemän ja leikin olohuoneessa itsekseni. Yhtäkkiä käsitin että minusta voi tulla aikuisena mitä vain. Pelokkaana lapsena ajatukseni kääntyivät kauhukuviin. Olin järkyttynyt, että

minusta voi tulla joku niistä ihmisistä joista kuulin aikuisten puhuvan tuomitsevasti. Sellaisia henkilöitä näkyi kaduilla ja televisiossa. Keksin neljä eri nimikettä, joita en halunnut missään nimessä olla aikuisena.

Jälkeenpäin tarkasteltuna ainut mikä minusta ei ole tullut on paikallisessa bazaarissa ihmisiä huijaava ukrainalais-romanialainen kerjäläinen. Kerjäläinen minusta on kuitenkin tullut muissa muodoissa. Kaikki, mitä lapsena olen mielessäni luetellut, on käynyt toteen. En tiedä, oliko se itsensä toteuttava profetia vai oliko minulla omituisia ennustuskyyjiä. Joka tapauksessa olen tyytyväinen, ettei mieleeni silloin juolahtanut ”tappaja”- sanaa. Olen myös helpottunut siitä, etten luultavasti tässä elämässä enää joudu käymään samoja asioita läpi.

*

Halusin lapsena tarkoituksella painaa mieleen jotkut hetket erityisen hyvin, ikäänkuin säilyttää tietyt kohtaukset pienimmissäkin detaljeissa. En usko nähneeni silloin valokuvakameraa muuten kuin kaupungin keskustan studiossa, jossa käytiin kerran vuodessa. Siellä mies meni ison laatikon taakse ja laittoi kankaan pänsä ylle. Täytyy mainita, että kuvat olivat toki värillisiä. Mieleeni ei tullut, että joillakin ihmisillä oli omia kameroita.

Olin yhdeksän, kun viimeistä kertaa istuin vanhempieni rakentaman talon pihalla. Talon yläkerta oli jatkettu vanhan talon päälle, ja yhtenä sen erikoisuutena oli umpinainen ullakko ilman sisäänpääsyä. Toisena erikoisuutena oli se, että ollessamme serkkuni kanssa yksinämme kuulimme välillä ullakolta askeleita. Vanhempani ovat kertoneet, kuinka heiltä hävisivät työvälineet ilmestyäkseen sitten takaisin kummallisiin paikkoihin. Se ilmiö on jäänyt mysteeriksi, kuten monet muutkin elämässä tapahtuvat asiat. Eksyin taas aiheesta. Joka tapauksessa, istuin katsellen kasvimaatamme ja yritin painaa mieleen pihan jokaisen yksityiskohdan, sillä se oli viimeinen kerta, kun näin tämän paikan.

Olin muuttamassa maahan, josta en tiennyt yhtään mitään ja jonka kieltä en osannut. Sisälläni oli epämiellyttävä aavistus, joka osoittautui oikeaksi. Eikä syy ollut varsinaisesti uudessa kotimaassa tai ettei kukaan Suomessa halunnut kultahampaita. Mitään sen jälkeen tapahtuneesta en ole halunnut erityisesti painaa mieleeni, koska lapsuuteni loppui juuri siihen hetkeen.

Joskus käy niin kummallisesti, että vaikka kuinka haluaa kuolla, se ei onnistu. Täytyy sanoa reiluuden vuoksi, etten ole onnistunut missään muissakaan asioissa, joita olen halunnut. Yritystä on ollut kuitenkin viisitoista vuotta, hitailla ja nopeilla keinoilla. Olisi sitä aikaa voinut paremminkin käyttää – esimerkiksi ihan tavalliseen elämään, opiskeluun, työskentelyyn ja ihmissuhteiden luomiseen. Vaikka ymmärrän, ettei mitenkään toisin olisi voinut käydä, suren yhä välillä menetettyjä vuosia. Sen enempää en kerro, sillä minulle täytyy jäädä jotakin kirjoitettavaa vanhuuspäivilleni. Silloin, kun keräilen pulloja kesäiltaisina, on hyvä olla jokin ilmainen harrastus.

Tyhjyydestä

Tämä teksti on suppea läpileikkaus aiheista, jotka nousivat pintaan opinnäytetyötä kirjoittaessani. Ihmisenä oleminen, tietoisuus ja elämä itse ovat mielestäni suuri arvoitus, enkä koe pystyväni sivuuttamaan sitä. Kirjoittaessani opinnäytetyötä olen kohdannut asioita, jotka estävät minua toteuttamasta itseäni valokuvaajana, ja ne ulottuvat useampaan eri aiheeseen. Olen etsinyt kirjallisuudesta vastauksia siihen, miten voisi vapautua itsekeskeisyydestä, ahdistuksesta ja kaksijakoisuudesta ja löytänyt yhtenevyyksiä niin buddhalaisesta kuin kristillisestäkin filosofiasta. Kiinnostuin tyhjyyden käsitteestä, koska se näyttää olevan kaiken alkulähde, tila, josta kaikki oleva kumpuaa – myös valokuva.

Mistä ihmisen ahdistus syntyy? Tätä kysymystä on pohtinut mm. Søren Kierkegaard, yksi 1800-luvun eksistentialismin pioneereista, joka käsitteli ihmisen ahdistusta vapaan tahdon edessä. Mielenkiintoista kylläkin, Kierkegaardin mielestä ahdistus ei ole asia, josta pitäisi pyrkiä eroon. Päinvastoin, hän väittää, että mitä suurempi on ahdistus, sitä suurempi on mahdollisuus

päästä rauhan tilaan ¹. Näin ollen ihminen, joka oppii elämään ahdistuksen kanssa, on saavuttanut kaikkein korkeimman ymmärryksen tason ². Löydän Kierkegaardin ajatuksista yhteyden buddhalaiseen filosofiaan. Yhteys on ilmeinen esimerkiksi Kierkegaardin mainitessa ”tuskan ja ahdistuksen tiestä”, jota kuljettaessa ihmisen pitäisi pyrkiä kadottamaan kaikki se, ”minkä omistaminen on harhaa” ³.

Kierkegaard kirjoittaa paikoitellen hyvin koukeroisesti ja ras-kaasti ja vaihtaa sitten yhtäkkiä riemastuttaviin tekstiosuuksiin, joihin on helppo samaistua. Lukijana olen tyytymätön yhden sanan konnotaatioon – mahdollisesti sen vanhentumisen takia, vaikkakin on myös mahdollista, että Kierkegaardilla oli hieman ivallinen huumorintaju. Tämä sana on ”nero”. Tekstistä ei käy ilmi, että nerouteen liittyisi erityisiä lahjakkuuksia tai älyllisiä kykyjä, vaan Kierkegaard antaa ymmärtää, että nerous olisi tietynlainen luonnollinen ominaispiirre. Sanaan ei myöskään liity hyveitä, sillä Kierkegaard kuvailee kuinka nero yrittäessään toteuttaa omia suunnitelmiaan raivostuu sivullisille ihmisille ⁴.

Päivittäisin sanan lähestyttävämällä ”neurootikko”- sanalla. Mahdollisesti Kierkegaardin aikalaiset eivät olleet vielä kovin edistyneitä ahdistuksen kokemisessa, mutta modernin länsi-maalaisen hyvinvoinnin seurauksena ihmisillä on saattanut tämä ominaisuus lähteä kehittymään. Kierkegaardin teorian mukaan lapsi on myös aistillisempi kuin vanhempi, ja näin ollen kaikki Aatamia seuraavat sukupolvet ovat olleet herkempiä syyllisyyden tunteelle ⁵. Tilastojen puutteessa on tietysti mahdotonta sanoa, olivatko ihmiset esimerkiksi 1500-luvulla keskimäärin vähemmän ahdistuneita kuin 2000-luvulla. Käsittääkseni Kierkegaardin ”nero” on on herkkä ihminen, joka on saanut synty-mälahjaksi eksistentiaalisen pelon ei-mitään kohtaan.

Ei-mitään on vaikeaa ymmärtää järjellä, mutta sen kokemisesta saa kiinni tunnetasolla. Kierkegaard kuvailee tilanteen, jossa ihminen seisoo pohjattoman kuilun reunalla tuntien huimausta siitä, että hän saattaa pudota. Mutta mikä vielä pelottavampaa, hänellä on vapaus hypätä itse. Tapahtumassa kuitenkin ilmenee paradoksi. Sillä hetkellä, kun ihminen ymmärtää oman vapau-

¹ Kierkegaard, *Ahdistus* (1964/1844) 199.

² Ibid. 191.

³ Ibid. 136.

⁴ Ibid. 128.

⁵ Ibid. 96

⁶ Ibid. 80

⁷ Ibid. 130

⁸ Ibid. 129

⁹ Jansson, *Näkymätön Lapsi* (2010/1962) 47

¹⁰ Kierkegaard, 192

¹¹ Ibid. 139

¹² Jung, *The Collected Works of C. G. Jung: Vol. 16* (1981) 20

tensa mahdollisuuden, vapaus luhistuu välittömästi. Ihminen tarrautuu äärelliseen säilyttääkseen olemassaolonsa, ego pyrkii säilyttämään itsensä. Tämä on syy, miksi neurootikot ovat pakkomielteisiä omasta kohtalostaan; he ovat jatkuvasti kuilun reunalla. Ihmisestä tulee tahdonvoimansa vanki ja hän alkaa rajoittaa itse omia mahdollisuuksiaan ⁶. Yhdistän tämän ilmiön mm. kontrollin tarpeeseen suhteessa ”minään” ja elämään.

Neurootikko taistelee suuruudenhulluudessaan kuvitteellista kohtaloon vastaan tai sen puolesta, minkä seurauksena hän on jatkuvasti itsensä kumoavassa tilassa, ikuisesti tyytymätön. Vaikka hänen toimensa olisivat kuinka mahtavia ja ulospäinsuuntautuvia, ihmiseltä puuttuu ydin, merkitys omalle itselleen ⁷. Tässä realisoituvat myös synty ja syyllisyys, jotka syvenevät suhteessa ahdistuksen kasvuun.

Kierkegaard kertoo ahdistuneen ihmisen elävän eri tavalla kuin muut ihmiset. Tavalliset ihmiset ahdistuvat vasta kun he näkevät vaaran – ennen sitä ja sen jälkeen he pysyvät rauhallisina. Neurootikko on vaaran keskellä rauhallinen ja vahva. Hän on ollut oikeassa. Hänen pelkonsa ovat käyneet toteen. ⁸ Samanlainen ilmiö kuvataan Tove Janssonin *Näkymättömässä lapsessa*: ”Ja merkittävää: hän tunsikin äkkiä olonsa aivan turvallisiksi. Se oli Viljonkasta aivan tavaton tunne ja samalla ihastuttavan hauska. Mutta miksi hän oikeastaan olisi ollut rauhaton? Onnettomuushan oli nyt lopulta tullut.” ⁹

Neurootikot eivät ole kuitenkaan tuomittuja ”ikuiseen kadotukseen” tai kärsimykseen, vaan ahdistus on nimenomaan edellytys sille, että ihminen joskus alkaa kasvaa oman äärettömyytensä mukaiseksi ¹⁰. Kierkegaardin mielestä tällaisten ihmisten on käännäyttävä itseensä päin, jolloin he vihdoinkin huomaavat oman vapautensa ja lakkaavat etsimästä ratkaisuja itsensä ulkopuolelta ¹¹.

Analyttisen psykologian perustaja Carl G. Jung on luonnehtinut neuroosin kumpuavan ristiriidasta, joka syntyy egon ja itseyden välille ja vieraannuttaa ihmistä itsestään ¹². Neurootikot ovat ihmisiä, jotka eivät kestäneet myyttien menetystä ja

erkaantumista luonnon kokemisesta. He eivät löydä tyydytystä tieteellisestä maailmankatsomuksesta tai rationaalisuudesta, vaan kokevat ammottavan kuilun ”minän” ja tiedostamattoman välillä.¹³ Jungin mielestä neuroottisuus on psyykkisen järjestelmän hoitoyritys eikä suinkaan negatiivinen asia. Kuten unien, myös neuroottisuuden tehtävä on saattaa järjestelmää takaisin tasapainoon.¹⁴

Jung kuvaa aikaväliä, joka ulottuu jälkipuberteettivaiheesta 35–40 ikävuoteen asti. Mikäli ihminen ei ole sopeutunut muutokseen aikuisuuteen astuessaan, hänen on vaikeaa hyväksyä todellisuutta. Sellainen ihminen elää illuusiassa, mikä tässä tapauksessa tarkoittaa mm. liian suuria odotuksia, vaikeuksien aliarvioimista tai liiallista negatiivisuutta. Mutta aina syynä eivät ole subjektiiviset odotukset, vaan myös sisäiset, sielulliset vaikeudet, jotka aiheuttavat ongelmia siitä huolimatta, että ulkoisessa maailmassa on kaikki hyvin. Yksi esimerkki tällaisesta on sietämättömästä herkkätuntoisuudesta kumpuava huonomuudentunne. Jungin mielestä neuroottisen ihmisen nykyhetki on aina pielessä, minkä vuoksi hän ei voi myöskään olla tyytyväinen menneeseen. Tämä erottaa neurootikon muista ihmisistä.

Olivatpa ongelmat miten monitahoisia tahansa, niitä yhdistää yksi piirre:

*...enemmän tai vähemmän selvä takertuminen lapsuuden tietoisuustasolle, rimpuilemisen omassa itsessä ja ympäristössä olevia, maailmaa kohti vetäviä kohtalon oloja vastaan. Jokin meissä haluaisi pysyä lapsena, täysin tiedostamattomana, tai olla enintään tietoinen minästään, torjua kaiken vieraan tai ainakin alistaa sen omalle tahdolleen, olla tekemättä mitään, tai ainakin toimia oman halunsa mukaan*¹⁵.

Tuloksena on ihminen, joka kätkeytyy menneeseen tai päinvaltoin pakenee sitä menettäen mahdollisuuden rakentaa korkeamman tietoisuuden tilaa¹⁶. Jung kirjoittaa elämäntaidon olevan harvinaisin taide kaikista taiteista¹⁷.

Psykologiasta on luontevaa siirtyä buddhalaiseen filosofiaan, sillä se tuntuu kuvailevan hyvin ihmisen sisäistä ristiriitaa ja tarjoaa myös selkeitä harjoitteita ongelman ratkaisuksi. Jäljitän

¹³ Jung, *Kärsimyksestä* (1993), 29

¹⁴ Ibid. 30

¹⁵ Jung, *Kohti totuutta* (1983/ 1930) 119

¹⁶ Ibid. 119–120

¹⁷ Ibid. 127

¹⁸ Wallace, *Buddhalainen mielenharjoitus* (2004/2000) 212

¹⁹ Suzuki, *Zen-mieli, aloittelijan mieli* (2006/1970) 128–129

myös Kierkegaardin ahdistuneen neron ominaisuuksista itsekkeisen ihmisen. Saatan olla tietysti väärässä, koska Kierkegaard ei missään vaiheessa kyseistä sanaa mainitse. Minusta se on kuitenkin johdonmukainen ja sopii myös neuroottisuuden kanssa hyvin yhteen. Jo 700-luvulla elänyt buddhalainen munkki Shantideva on kirjoittanut itsekeskeisyyden olevan ihmisen todellinen vihollinen. Väittäisin, että itsekeskeisyys on paitsi henkisen kärsimyksen aiheuttaja, myös syypää siihen, miksi planeettamme ekologinen kantokyky on ylittynyt. Itsekeskeisyys on syynä siihen, että omat ongelmat tuntuvat merkittävältä ja että ihminen asettaa itsensä muita ihmisiä vastaan tavoitellessaan onnellisuutta. Onnen itsekeskeinen etsiminen on yksi kärsimyksemme suurimmista syistä¹⁸.

Zen-mestari Shunryu Suzuki kirjoittaa ihmisten halusta korostaa tiettyjä ominaisuuksia tai arvottaa erilaisia tuntemuksia. Suzuki puhuu rikkaruohojen hyväksymisen tärkeydestä, kuten myös oman ei-hyväksymisen hyväksymisestä. Erehdymme pitämään tunne-elämämme ongelmia todellisina ongelmina, vaikka niiden syy on itsekeskeisessä ajattelutavassa. Se sijaan meidän tulisi luopua kahlitsevasta arvottamisesta, joka tapahtuu järjen kautta, ja harjoitella kaikkien asioiden hyväksymistä.¹⁹ Tässä kohdassa tietysti saattaa nousta esiin kysymys siitä, kuka taistelee maailman epäoikeudenmukaisuuksia vastaan, jos me kaikki olemme hyväksyviä. Toisaalta, jos kaikki eläisivät tiettyjen hengellisten periaatteiden mukaisesti, maailmassa ei välttämättä olisi niin paljon epäoikeudenmukaisuuksia ja väkivaltaa. Lohdullinen viesti, jonka saan Suzukilta on se, että hyväksymistä voi opetella, mikä mahdollistaa sisäisen ristiriidan vähentämisen.

Suzuki sanoo mielentyyneyden kumpuavan tyhjyyden ymmärtämisestä. Mielen tyhjän tilan voi kokea aidoimillaan istuessaan zazenissa. Zazen-meditaation tarkoitus ei ole pysäyttää mielenliikkeitä, vaan ”antaa mielen olla”, jolloin asiat eivät viivy mielessä kauan – ne tulevat ja menevät. Näin vilkas mieli saa levähdäksen. Samalla zazen on harjoitus harhan oivaltamiseksi. Harha on itsepäinen, takertuva tila, joka lujittuu sitä mukaan, kun sitä yrittää karkoittaa. Harha täytyy jättää rauhaan, olla taistelematta sitä vastaan. Tärkeintä on pyrkiä näkemään asiat sellaisina kuin

ne ovat.²⁰ Shantideva on kysynyt itseltään: ”Kuinka voisin kokea iloa olemassaolon kehässä, kun pysyvästi läsnä olevat viholliseni, ainoa syy vastoinkäymiseni jatkumiseen, mitään pelkäämättä asuvat sydämessäni?”²¹. Buddhalaisuus tarjoaa ratkaisun mielen harjoitusten avulla, myötätuntoa kehittämällä sekä muuttamalla vastoinkäymiset henkisen kehittymisen tieksi.

Tiibetiläisen mestarin Dudjom Lingpan mukaan kaikki kokemusmaailmamme psykofyysiset ilmentymät muodostuvat ihmisen oman määrittelyn kautta. Tietoisuus on perimmäiseltä olemukseltaan tyhjä ja puhdas, mutta perustietämättömyyden harhan takia ihminen on kärsimyksen vallassa.²² Vaikka tietoisuus sekä mielen käsittämät ilmiöt ovat todelliselta luonteeltaan tyhjiä, tyhjyys ei ole tyhjää tilaa. Platonilaisen luolan tavoin ilmiöt ja ajatukset liikkuvat tietoisuudessamme heijastettujen kuvien kaltaisina. Nihilistisesta näkemyksestä poiketen tiibetibuddhalaisen tyhjyyden käsityksen oivaltamisesta seuraa *nirmanakaya*, myötätuntoisena ilmenevä toiminnan tila.²³ Minusta tämä seikka on ratkaisevan tärkeä, sillä haluan osoittaa, että ei-minkään filosofisen kylmän ensivaikutelman takana on kokemus, joka muuttaa ihmisen olemassaolon kokemuksen positiiviseen suuntaan. En ole niinkään kiinnostunut ei-minkään ja tyhjyyden filosofisista ulottuvuuksista, vaan kokemuksellisuudesta.

*

*Oleमतonta ei ollut eikä olevaa ollut silloin,
Ei ollut avaruutta, eikä taivasta joka tuolla puolen.
Mikä liikkui? missä? minkä suojassa?
Oliko vesi, pohjaton syvyys?*

*Ei kuolemaa ollut, ei kuolemattomuutta silloin,
ei yön, ei päivän tunnusmerkkejä ollut,
tuuletta hengitti itsestään se yksi
sen lisäksi toista ei muuten missään.*

20 Ibid. 138–141

21 Ibid. 217–218

22 Wallace, 232–233

23 Ibid. 225

24 Karttunen, 100 (2003)

25 <https://science.nasa.gov/astrophysics/focus-areas/what-is-dark-energy>

*Alussa oli pimeys pimeyden kätkemänä,
erottumatonta vettä kaikki tämä oli,
tyhjän peittämänä tuleva joka oli,
kuumuuden voimasta syntyi se yksi.*

*Halu sen päälle alussa kehittyi,
joka oli mielen ensimmäinen siemen,
Olevan siteen olemattomassa löytävät
sydämessään tietäjät, ajatuksella tutkittuaan...*²⁴

Ei-mikään ja tyhjyys ovat lähellä toisiaan ja helposti sekoitettavissa. Termejä voi lähestyä niiden vastakohtien kautta. Ei-minkään vastakohtana on ”oleva” ja tyhjyyden taas ”täyteys”. Väitän, että ero on enemmänkin kokemuksellinen ja sidottu subjektiiviseen maailmankuvaan. Vaikka rajat näiden kahden kohdalla ovat häilyviä, ei-mikään näyttää edustavan nihilististä tai ateistista filosofiaa, kun taas tyhjyys taipuu hengelliseen suuntaan. Jos kuvitellaan ihmisen alitajuista reaktiota kohdatessaan ei-mitään, seurauksena on eksistentiaalinen pelko, Kirkegaardin mainitsema ahdistus. Se on tietyllä tavalla kokemuksen tasolla hyvin yksinäinen tila. Minua kiinnostaa filosofia, joka erottelun sijaan yhdistää yksilön ympäröivään maailmaan ja antaa olemassaololle merkityksen. Paradoksaalisesti, tyhjyyden oivaltamista seuraa kokemusmaailman rikastuminen. Tyhjys tarkoittaa vapautumista mielen tuottamista kerrostumista, egosta, joka estää meitä näkemästä elämän sen täydessä loistossaan.

Astrofysiikka on määritellyt, että maailmankaikkeudessa oleva tyhjyys on yhtä laaja kuin maailmankaikkeus itse. Siitä huolimatta maailmankaikkeuden yhteenlaskettu materia on vain hieman alle 5 prosenttia koko universumista. Kosmologit ovat päätyneet ajatukseen, että suurin osa universumin energiasta (Nasan mukaan 68%) on pimeää energiaa, joka ominaisuuksiltaan vastaa tyhjyyden energiaa ja loput 27 prosenttia on pimeää ainetta. Itseasiassa Albert Einstein oli ensimmäinen, joka ymmärsi, ettei tyhjyys ole tyhjä.²⁵

Ranskalainen astrofyysikko Michel Cassé on sanonut tyhjyyden energian paljastavan itsensä vain sattumavaraisten ja epävakaisten

ten liikahtelujen ansiosta. Hän on kuvaillut tyhjyyden havainnointia ilman olemassaolon paljastavina tuulenhenkäyksinä.²⁶ Tämä on oivallinen vertauskuva, jonka voisi liittää kiinalaiseen filosofian ajatukseen ”elämän henkäyksestä”. Ajattelu perustuu uskoon, että ihminen on erottamaton osa maailmaa, ja pystyy ajattelunsa sekä toimintansa kautta ymmärtämään maailmaa kokonaisuutena. Ajatus elämän henkäyksestä, joka elävöittää kaiken olemassaolevan luo perustan kiinalaiselle filosofialle ja estetiikalle.²⁷ Elämän henkäys on aineeton ja sen pystyy havaitsemaan vain epäsuoralla tavalla. Ihmisruumiissa toteutuvat kaikki luonnon peruselementit: vesi, maa, tuli, kuten myös henkäyksen edellyttämä tyhjä tila. Vaikka tuuli-elementti vastaa henkäyksestä, se ei rajoitu pelkästään hengittämiseen.²⁸

Myös intialaisen joogaharjoituksen keskeisenä osana on *pranayama*-hengitysharjoitus. *Prana* tarkoittaa maailmankaikkeuden rajatonta voimaa alkukantaisessa tilassaan, energiaa, joka laittaa kaiken liikkeelle. Tämä voima on hindulaisen filosofian mukaan enemmän kuin energia, sitä sanotaan maailmankaikkeuden hengeksi. Yhden käsityksen mukaan olemme yhtä maailmankaikkeuden kanssa, koska olemme rakentuneet samoista ainesista kuin kaikki olemassaoleva.²⁹

Olen pohtinut omaa kiintymystäni maisemaan ja luonnon elementteihin, jotka nostavat minussa epärationaalista liikutusta sekä yhteyden tunteen. Löysin kiintopisteen kiinalaisesta perinteisestä maalaustaiteesta, jossa maisemaan liittyy tietty henkinen ulottuvuus. Kuvan pinnalle on tarkoitus luoda pienoismalli kosmoksesta, jossa tyhjyys toimii ”elämän henkäyksen” tapahtumapaikkana. Näin ollen maalaustaiteesta tuli aikonaan tärkein hengellisyyden ilmaisukeino.³⁰ Ilmaisussa ihminen pyrkii tasapainoon sekä itsensä että luonnon kanssa – ajatus, joka on hyvin kaukainen meidän maailmamme nykyisestä lähtökohdasta.

Maisemamaalausta kutsutaan ”vuorien ja veden maalaukseksi”, sillä nämä aiheet ilmentävät ihmisen kahta hallitsevaa piirrettä – mieltä sekä sydäntä. Luonnonilmiöiden ja ihmisen henkisten ominaisuuksien rinnastaminen on yleistä kiinalaisessa maalaustaiteessa, ja tekijän oletetaan maalaavan vuori- ja vesimaise-

26 Pasanen, 24

27 Ibid. 86

28 Ibid. 28–29

29 http://shardsofconsciousness.com/user/sites/shardsofconsciousness.com/files/ebooks/RajaYoga_Vivekananda.pdf

30 Cheng, *Empty and Full* (1994/1928) 62

31 Pasanen, 138–139

32 Cheng, 53

missa omaa henkistä muotokuvaansa. Vesi ja vuoret eivät ole pelkästään vertauskuvia, vaan tila, jossa ihmisen mieli ja henki yhdistyy kokonaisuudeksi, ulkoisesta tulee sisäistä. Elementit vetävät toisiaan puoleensa muodostaen yin-yangin, toisiaan täydennävät kappaleet, joiden vastakohtaisuus ja syvyys ovat perusta kaikkialla tapahtuvalle muutokselle, ikuiselle elämänvirralle. Maalauksessa virtaus edellyttää tyhjää tilaa, jota kuvataan sumulla, pilvillä, usvalla tai kevyillä siveltimen vedoilla.³¹

Perinteisen ohjeen mukaan tyhjyyttä täytyy olla kaksi kolmasosa kuvasta – suhde, johon pyritään myös mielen sisällä. Tämä määrä vastaa myös melko tarkkaan astrofysikoiden laskelmia tyhjyyden määrästä maailmankaikkeudesta.

Tyhjyyden ymmärtämisen kautta, joka on tietynlainen oivaltamisprosessi, ihmisestä tulee peili itselleen ja maailmalle, jolloin hän pääsee kuvien ja muotojen alkulähteelle – täyteyteen³². Tämä tarkoittaa syvällistä oivaltamista jostakin meitä paljon suuremmasta ja sen mukana tuomasta muutoksesta – niin henkilökohtaisella kuin ekologisella tavalla.

Olen tullut tässä vaiheessa kauas siitä, mistä olen tämän tekstin aloittanut. Ja silti minusta tuntuu, että kaikki on samaa jatkumoa. Maalauksesta ajatukseni siirtyvät valokuvaan. Vaikka itse en harjoita yllämainittuja filosofisia periaatteita valokuvauksessa, voin jäljentää sen kokemuksen, joka syntyy yhteydessä luontoon, saman, minkä luultavasti suurin osa ihmisistä kokee. Jokaisen valokuvaajan tarkoituksena on luultavasti välittää enemmän kuin se, mitä kuvan pinnalla esiintyy. Mikä SE on, ei ole aina sanallistettavissa, enkä usko, että tekijä on aina siitä itsekään tietoinen. Valokuvan synnyttämä illuusio todellisuuden jäljentävästä näkymästä on oiva vertauskuva buddhalaisen filosofiassa esiintyvälle käsitykselle harhaisesta mielestä.

En ole löytänyt järjellisiä vastauksia siihen, miksi jotkut aiheet vetävät puoleensa enemmän kuin toiset. Tuntuu, että työskentelyni on pääosin intuitiivista. Olen kuitenkin tehnyt ensimmäisiä askeleita kohti itselleni tärkeiltä tuntuvia aiheita. Valokuvaus on minulle jonkinlaisen salaperäisen voiman ilmentymä, pakottava

tarve ilmaista jotakin, mistä en ole itsekään tietoinen. Voin vain yrittää seurata tätä polkua, joka ei tarjoa lupauksia siitä, että löytäisin tyydyttäviä vastauksia.

Lähdeluettelo

Painetut lähteet aakkosjärjestyksessä

Cheng, Francois. *Empty and Full: the Language of Chinese Painting*. Käännös Mickael H. Khon. Boston & London: Shambhala 1994. Alkuteos: *Vide et plein* (1929)

Jansson, Tove. *Näkymätön lapsi ja muita kertomuksia*. Suom. Laila Järvinen. Helsinki: WSOY, 2010. Alkuteos: *Det osynliga barnet* (1962)

Jung, Carl Gustav, Franz Alt. Suom. Mirja Rutanen. *Kohti totuutta: Poleemisia Esseitä*. Porvoo ; Helsinki ; Juva: WSOY, 1991. Alkuteos: *Das C.G. Jung Lesebuch* (1983)

Jung, Carl Gustav, Franz Alt. Suom. Maarit Arppo. *Kärsimyksestä*. Helsinki: Kirjayhtymä, 1993.

Jung, Carl Gustav, and Herbert Read. *The Collected Works of C. G. Jung: Vol. 16, The Practice of the Psychotherapy : Essays On the Psychology of the Transference and Other Subjects*. 2nd ed. London: Routledge & Kegan Paul, 1981.

Karttunen, Klaus. *Rigveda: Valikoima muinaisintialaisia hymnejä*. [Helsinki]: Yliopistopaino, 2003.

Kierkegaard, Søren Aabye. Suom. Eila Weckroth, and Johan Weckroth.
Abdistus. Jyväskylä: Gummerus, 1964. Alkuteos *Begrebet angst* (1844).

Pasanen, Kimmo. *Tyhjyys itämaisessä taiteessa ja ajattelussa*. Helsinki: Teos, 2008.

Wallace, Alan. *Buddhalainen mielenharjoitus*. Suom. Kaya Brandt. Helsinki:
Basam Books, 2004. Alkuteos *Buddhism with an Attitude. The Tibetan Seven-
Point Mind-Training* (2001)

Suzuki, Shunryu. Suom. Tae Hye. *Zen-mieli, aloittelijan mieli, Helsinki*. Delfini
Paino, 2006. Alkuteos: *Zen Mind, Beginner's Mind* (1970)

*

Painamattomat lähteet

”Dark Energy, Dark Matter”, Nasa Science nettisivu:
<https://science.nasa.gov/astrophysics/focus-areas/what-is-dark-energy>

Vivekanda Swami, *Raja Yoga* (1896) osoitteessa:
[http://shardsofconsciousness.com/user/sites/shardsofconsciousness.com/files/
ebooks/RajaYoga_Vivekananda.pdf](http://shardsofconsciousness.com/user/sites/shardsofconsciousness.com/files/ebooks/RajaYoga_Vivekananda.pdf)

Kiitän

Marjaana Kella
Hanna Weselius
Christoffer & Kaisa Leka

Kaikki kirjoituskurssilaiset:

Aleks
Kalle
Katariina
Laura B
Laura K
Lotta
Noora I
Noora S
Pauliina
Ville